

БЪЛГАРСКИ **ХОРИЗОНТИ**

ИЗДАВА НАУЧНО ДРУЖЕСТВО НА БЪЛГАРИСТИТЕ В РЕПУБЛИКА МОЛДОВА БР. 4/2003 г.

Ученички от етнофолклорния ансамбъл „Въгленче“

Уважаеми читатели,

Пред вас е поредният брой на нашия алманах. В него предвиждахме да обсъдим дейността и задачите на българските обществени институции в нашата република. Това обаче не ни се отдаде. Малко хора за сега се отзоваха на този разговор. Затова темата остава за следващите броеве, като още веднъж се обръщаме към всички вас за участие в подобна дискусия.

Този брой основно посветихме на трудове на млади българисти – докторанти и специалисти. С материалите на Татяна Кара и Елена Воденичар отбелязваме 190-годишнината от основаването на град Тараклия в Молдова и село Чийшия (Городне) в Одеска област, Украйна – едни от най-големите бесарабски, български населени пунктове. Олга Воденичар и Петър Петелов предоставиха интересни статии за духовното минало на българите и методически проблеми при преподаване на български език в Молдова.

Радваме се, че в броя е представена творческата интелигенция с трудовете на Георги Барбаров и Димитър Пейчев. Продължаваме да разкриваме младо-български връзки през вековете, като публикуваме интересен материал на доц. д-р Пламен Павлов. Записихме в този брой и рубриците „Нови книги“, „Новини“ и други, а също и проучвания по краезнание с материал на проф. Н. Русев.

Броят излиза в навечерието на 10-годишнината на Научното дружество на българите в Република Молдова. Нека по този случай да си пожелаем нови творчески успехи, да се превърне нашият печатен орган в истинска трибуна на молдаво-българската дружба по въпросите на историко-културните и методико-научните проблеми.

СЪДЪРЖАНИЕ

- Илия Пехливанов. Паисий и Спиридон Габровски стигнаха до шата Охайо / 4
- Татяна Николова – Хюстън. Преписък на „История славяноболгарская“ в Хилендарската стая в Охайо, САЩ / 5
- Татяна Кара. Център на българщината в Буджака / 7
- М. Н. Тодоров. Тараклийският педагогически колеж / 8
- Васил Пителов. Проблеми в преподаването на български език / 8
- Инна Николова. Отношението училище–ученици–семејство / 10
- Олег Константинов. Предизвикателствата на межкултурния диалог / 12
- Олга Воденчар. Киевската духовна академия възпитава видни български учени / 12
- Симеон Мильов. „Български глас“ – година втора / 16
- Марина Караджова-Мирон. Строителните обичаи и обреди сред българите в Молдова / 18
- Ана Пагур. Етнофолклорен ансамбъл „Въгленче“ / 19
- Акад. Георги Близнаков. Българската академия на науките и бесарабските българи / 20
- Среща с поета Петър Бурлак-Вълканов: Кръвта вода не става / 21
- Представяме ви: Ана Кострова – Терзивец / 22
- Николай Русев. Каменна река: пренасяне в изгубеното минало / 24
- Димитър Пейчев. Неримувани строфи / 25
- Ралица Базайтова. Семејство Калинкови и техните потомци / 26
- Мария Рабаджи. Първият български клас в Молдова / 28
- Димитър Паназов. На вниманието: сътрудничеството между славянските общности и страни / 29
- Сдружение „Българи“ и неговият вестник / 30
- Книжен свят / 31
- Защитени дисертации на бесарабска тема / 33

Научна конференция „Бесарабия

Такава беше темата на международната научна конференция, която се проведе в Кишинев на 27 март 2003 година по случай 125-годишнината от Освобождението на България. Участниците в научния форум бяха приветствани с топлими слова на президентите на Република Молдова Владимир Воронин и Република България Георги Първанов, прочетени от съветника на молдавския президент Александър Дубовски и от посланика на България в Молдова Евгени Еков, които обнародваха:

Участникам Международной научной конференции «Бессарабия и освобождение Болгарии»

Уважаемые друзья,
Тепло и сердечно приветствую участников Международной научной конференции и

«Бессарабия и освобождение Болгарии» и желаю вам успешной и конструктивной работы. Балканские события 125-летней давности завершили многовековой процесс освобождения народов юго-восточной Европы.

Восстановлением болгарской государственности в центре Балканского полуострова была достигнута историческая справедливость по

отношению к болгарскому народу, так много сделавшему для распространения православной веры, славянской письменности и культуры.

Молдавский народ, историческая судьба которого тесно переплетена с судьбой болгарского народа, оказывал ему посильную помощь, поддержку и содействие в стремлении сохранить себя как этнос и духовно возродиться. Эмиграция болгар в наше государство и обретение ими новой родины обусловили зарождение здесь идеологии и практики культурно-национального, церковно-национального и политического движений болгарского народа.

Великий молдавский просветитель Гавриил Бэнулеску-Бодони, заявивший около 200 лет назад, что «болгарин ... крайнюю имеет нужду в слушании глаголов на при-

и освобождението на България“

родном языке» и активно способствующий изданию и распространению богослужбных книг на болгарском языке, создал духовные предпосылки к появлению труда Ю.Венилина «Древние и нынешние болгары...», открытию болгарской гимназии, созданию Кишиневского болгарского общества по распространению грамотности, деятельности болгарской типографии в Болграде.

Бессарабия XIX века неразрывно связана с такими важными событиями в политической истории возрождающейся Болгарии, как формирование Болгарского земского войска в Русско-турецкой войне 1806-1812 годов, организационное становление болгарского освободительного движения во второй четверти XIX века, формирование болгарского ополчения в 1877 году и его героическое участие в освобождении Болгарии от иноземного порабощения.

В биографии известных болгарских революционеров Георги Раковского и Христо Ботева, других выдающихся деятелей Болгарии бесарабские страницы занимают особо значимое место.

Сегодня уместно напомнить, что нас, молдаван и болгар, не одно столетие духовно связывает и Кэприяновский монастырь.

Наши деды и прадеды заложили прочную основу молдо-болгарской дружбы и сотрудничества. Визит президента Болгарии господина Георги Първанова в Републику Молдова и итоги наших переговоров призваны открыть новый путь в развитии молдо-болгарских отношений на современном этапе. Ученые наших и других стран, изучающие болгарскую историю и культуру не только в пределах этнической границы болгарского государства, занимаются важным и общественно значимым делом. В ваших научных изысканиях присутствует связь эпох и времен, говорится о традициях многовекового общения наших народов. Этот бесценный клад является нашим достоянием, которое нужно беречь и приумножать для будущих поколений.

Позвольте поблагодарить вас за ваш бескорыстный труд и пожелать больших творческих успехов и новых свершений.

С уважением:
Владимир Воронин

До участниците в научната конференция „Бесарабия и освобождението на България“

Уважаеми госпожи и господа,

Приятели,
Особено ми е приятно да поздравя всички вас –

организатори и участници в научната конференция „Бесарабия и освобождението на България“, посветена на 125-годишнината от Освобождението на България.

Преди няколко века Бесарабия става втора родина за огромно количество българи-бежанари, потърсили спасение от османските робители. Те превръщат голите степи на Буджака в китна градина и същевременно в съкровищница на български дух, фолклор, обичаи. Жадният за знания българин съгражда училища и храмове, първата българска гимназия в Болград. В Николаевския южнославянски пансион и другаде се подготвя бъдещият интелектуален елит на нацията, който не се примирява с робството, подема борбата за освобождение и след това поема върху плещите си изграждането на но-

ва България. Тъкмо в Бесарабия се подготвят и действат титани на Възраждането и освободителното движение като Васил Априлов, Георги Раковски, Христо Ботев и много други. С материална помощ и лично участие от бесарабските българи се организират хайдушки чети и българското опълчение. Бесарабските земи, заселени с българи, се превръщат в люлка на бъдещата национална българска армия, която преди 125 години тръгна редом с руси, улраинци, молдаване, румънци, финландци и извърши чутковни подвизи край Стара Загора и Шипка по време на Руско-турската освободителна война.

Вярвам, че на конференцията ще се разкрият нови страници от събитията, довели до освобождението на България, и ще бъде представен нов прочит на обществено-политическото взаимодействие и взаимното културно влияние между братските на Република България и Република Молдова.

Приемете моите пожелания за успех и високи резултати на конференцията.

София, 27 март 2003 г.

Георги Първанов,
президент на Република България

Според Димитрие Кантемир пръв митрополит на Молдова е българинът Дамян. Българинът Теоктист е молдовски духовен глава при Штефан чел Маре

Двама българи – митрополити на Молдова през XV век

Доц. д-р Пламен Павлов

През XIV-XV в. в епохата на османското нашествие младата държава Молдова се превръща в крепост на православието. Държавата и нейната църква, подобно на онези във Влахия и Московска Русия, се противопоставят успешно на външната, при това иноверна заплаха. И може би именно Молдова е най-яркият пример на отстояване на собствената културно-религиозна идентичност – тя е принудена да се бори с исляма в лицето на Османската империя и кримските татари, както и с католицизма, отстояван от мощни съседи като Унгария и Полша.

Както е доказано от авторитетни

молдавски и български учени, още в средновековната епоха в Молдова е имало и българско население. В хрониките се споменават „Българите на Сирет“, на редица места са познати селищни имена с български произход, а един от болярските родове още от края на XIV в. е онзи на българина Стоян Прочелник. Разбира се, корените на българското присъствие в земите на Молдова са много по-стари. Те ни водят към древния Онгъл на хан Аспарух (680-700 г.), към Първото българско царство, към българската власт в Южна Бесарабия през времето на династията на Асеневци и дори при цар

Теодор Светослав (1300-1321 г.). Това българско присъствие и наследство не отминава безследно в историята на княжеството.

През XIV-XVII в. средновековна Молдова е интересен пример на православна християнска държава с многонационално население и славяноезична култура. Макар да изпитва влияния и от други славяноезични страни (родствената Влахия, близката Галицка Рус, по-късно Московска Русия, отчасти Полша, Литва, украинското казачество), надали може да има съмнение, че основата на тази „славо-румънска култура“ е дадена преди всичко от средновековна България. В редица случаи това става с посредничеството на Византия и Вселенската (Цариградската/Константинополската) патриаршия. Ще се спрем на двама българи, които през драматичния XV в. са митрополити на Молдова. В случая те са представители на именно Вселенската патриаршия и на „световното православие“. Митрополитите

Дамян и Теоктист пренасят универсалните духовни и културни послания, формираните във вековния византийско-български и византийско-славянски културен синтез, започнат още от светите братя Кирил и Методий. В този смисъл Молдова се явява приемник и на вековните традиции на старобългарската и византийската култура. Тя възприема и пази наследството на знаменитата *Търновска книжовна школа*, особено на нейния създател св. Патриарх Евтимий. Както показва редица български, румънски и руски слависти, именно Молдова (особено предвид ролята на манастира „Нямц“, както и митрополията в Сучава и Яш) се явява приемник на тези традиции. Това важи за такива видни дейци на молдовската култура като *Гавриил Урик*, митрополит *Макарий* (средата на XVI в.) и др.

Духовните връзки между България и Молдова към началото на XV в. вече имат богато минало. През 1393 г. българската столица Търново е превзета от

турците. Година по-късно най-видните граждани са избити или преселени в далечни земи, а българският духовен водач св. Патриарх Евтимий е заточен. Българската църква практически е обезглавена. Тогава Вселенската патриаршия определя молдовския митрополит Еремия за „екзарх“ в диоцеза на все още съществуващата Търновска патриаршия. Този избор едва ли е случаен, той косвено свидетелства за трайни връзки между двете страни и техните църкви.

Малко по-късно – във връзка с църковното положение в Молдова, от Цариград като патриаршески пратеник е изпратен бележитият българин Григорий Цамблак, ученик на Евтимий. През 1401-1406 г. Цамблак е протопрезвитер и проповедник на църквата „Св. Йоан Кръстител“ в Сучава. Тук той пише известното „Житие на св. Йоан Нови Сучавски“ и за известно време е игумен на манастира Нямц. Цамблак сътрудничи успешно с митрополит Йосиф Мушат (назначен от Цариград на 26

юли 1401 г. с помощта и на самия Цамблак), а навярно и с молдавския господар Александър Добрия (1400-1432).

Една от най-значимите фигури в духовния, а и в политическия живот на Молдова през XV в. е митрополит Дамян (1437-1447 г.). Дамян е български монах, сподвижник на водача на крайната антиуниатска „партия“ във Византия св. Марко Ефески. Той навярно е свързан с вселенския патриарх Йосиф II (1416-1439), отново българин по произход, незаконороден син на цар Иван Шишман. Именно Йосиф ръкополага Дамян за митрополит на Молдова. Скоро след това той оглавява молдавската църковна делегация на драматичния Фераро-Флорентински събор (1439 г.). След края на събора митрополит Дамян се завръща в Молдова, на която е духовен водач до смъртта си през 1447 г.

Митрополит Дамян играе важна роля за младата молдавска църква, като си спечелва заслужен авторитет. Надали е случайно, че големият молдав-

Паисий и Спиридон Габровски стигнаха до щата Охайо

Габровката от град Остин в САЩ Татяна Николова-Хюстън изследва български ръкописен сборник със странна съдба

Илия Пехливанов

За първи път Паисий и Спиридон Габровски, написал три десетилетия по-късно „История во кратце о болгарском народе словенском“, са събрани заедно в ръкописен сборник, който се намира в Хилендарската научно-изследователска стая на щата Охайо, създадена и ръководена от проф. Матей Матейч и неговия син Предраг. През 2001 г. по време на лятната школа по славянски средновековни ръкописи той е предоставен на Татяна Николова-Хюстън за проучване, без никакви предварителни указания за неговия характер. На международната научна конференция „Манастирската култура на Балканите“, уредена от Научния център „Иван Дуйчев“ при Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Николова-Хюстън съобщи началните си резултати от своята работа върху ръкописа, а те се оказаха много любопитни.

Впрочем габровци познават Татяна Николова-Хюстън не от вчера, но все пак нека припомним, че тя живее от дванадесет години в град Остин, САЩ, и е магистър по библейски науки и по информатика и библиотекосъзнание, а работи като специалист към църковни

библиотеки, към Католическия университетски център и към Обществото на последователите на народни танци, чийто президент е нейният съпруг Рон Хюстън. Тя е дъщеря на основателя на Габровския куклен театър – режисьора Николай Колев. Не говори български с акцент въпреки отделеността си от родината, всяко лято си е в Габрово. Поведението ѝ издава симптомите на съвременен паисиевски рефлекс.

Одисеята на споменатия ръкопис повтаря драматичната съдба на старите български книги. Един от най-известните американски мисионери, който в средата на XIX век се заема да християнизира повторно българите по американски образец, е преподобният Джеймс Ф. Кларк. Неговият внук, който носи същото име, посещава през 1932 г. Болград, Бесарабия, и там открива неизвестен ръкопис, писан между 1807 и 1825 г. и подвързан на руска земя. Създаден е от двама писачи и представлява съчинение между препис на „История славяноболгарска“ (тъй наречената рилска преправка) и откъси от Спиридоновата история. Изглежда по-емоционалните Паисиеви страници

ски интелектуалец и господар Димитрий Кантемир го смята за първия митрополит на своята страна. Разбира се, Молдова има митрополит още от 1387 г., но твърдението на Кантемир отразява приноса на Дамян за устройството и международния престиж на православието в Молдова. И това става в размирните времена след смъртта на Александър Добрия (+ 1432 г.), когато ролята на църквата за вътрешната стабилност на държавата е била значителна.

Другият голям духовен водач на Молдова от XV в. е митрополит Теоктист II (1453-1478). Често той е определен като „грък“ (изпратен от Цариград), но отново е българин по произход. Вероятно идването му в Молдова е свързано с митрополит Дамян. Като негов по-млад събрат той също участва в работата на Фераро-Флорентинския събор (1439), и то отново от „партията“ на св. Марко Ефески. Скоро след събора Теоктист пристига в Молдова и става игумен на „Нямц“, като по-този на-

чин продължава културната линия в този водещ манастир. Теоктист е ръкоположен за митрополит през 1453 г., но не от цариградския, а от сръбския патриарх Никодим. През същата година турците превземат византийската столица, а тогавашният вселенски патриарх Григорий Мамас (при това униат!) е в Италия.

Теоктист е митрополит на Молдова в продължение на четвърт век до смъртта си (18 ноември 1478 г.). Той е духовен глава на Молдова при нейния най-изтъкнат владетел Стефан Велики/Штефан чел Маре (1457-1504). Сътрудничеството на Теоктист с този даровит държавник дава своите резултати. В онези времена на яростна съпротива срещу османската експанзия ролята на митрополита за сплотяването на молдавските християни несъмнено е значима. По времето на Теоктист наред с много други събития е изграден и манастирът Путна, осветен от самия него на 3 септември 1470 г. Име то на бележития българин присъства и

са подменени с по-рационално поднесените страници на Спиридон, а това представя българската история по-близо до светоусещането на съвременниците, включвайки и нас самите. Във всеки случай събирането на двете истории не е направено случайно, а с определени задачи.

Кларк-внук задържа при себе си скъпоценния ръкопис. Ала той нито го проучва (изглежда не му е достигала квалификация и опит да стори това), нито пък го предлага на друго с подобна цел. Намира го едва подир смъртта му и го продава – разбира се, срещу долари – на Хилендарската стая. (Позволявам си да припомня, че семейство Матейчи се сроди с България чрез Татяна Несторова, дъщерята на историка Христо Несторов от софийското с. Локорско.)

И ето как възникват важни въпроси. Защо ли бесарабските ни сънародници навремето са се лишили от този ръкопис? Види се, не са го сторили безкористно, а срещу зелени банкноти.

Може ли немарата на американците към вековното наследство на Европа да бъде градиво за бъдещето?

И как би следвало да тълкуваме Паисиевия призив за уважение към миналото, произнесен на английски език от президента Клинтън пред вратите на българския парламент?

* Може би това е свързано с разгадането на четирите питанки в джобното тефтерче на Левски, отправени от Апостола към народа.

в молдовското летописание.

Дейността на личности като Григорий Цамблук, Дамян и Теоктист оставя трайни следи в културата и духовността на Молдова. Да не забравяме, че най-голямото сакрално богатство в Молдова – мощите на св. Петка Търновска (най-яркия култ от средновековната българска столица Търново!), са пренесени през 1641 г. от Цариград в молдавската столица Яш. Те се пазят и днес в църквата „Три Светители“. Това е направено по волята на господаря Василе Луну (1634-1653), свързан по произход с Търново и близкото селище Арбанаси.

Духовните и културните връзки между Молдова и България се нуждаят от още проучвания. Тяхната богата история за съжаление все още е слабо известна на широката общественост в двете приятелски страни. Това наследство, както и градивната роля на българската общност в Молдова, са солидна основа за бъдещето на вековния българо-молдовски културен диалог.

Преписът на „История славяноболгарская“ в Хилендарската стая в Охайо, САЩ

Татяна Николова – Хюстън*

Всяко изследване крие своите неочаквани обрати и изненади, а понякога и промяна на курса на действие. Това се отнася и за един недостатъчно познат ръкопис, намиращ се в Хилендарската научно-изследователска стая в университета в Охайо, смятан дълго време за препис на Паисиевата „История славяноболгарская“, историческа хроника за сътворението на българската нация, близка до сърцата на всеки българин. Същият ръкопис ми беше предоставен като учебен проект по време на втората лятна школа по славянски средновековни ръкописи през 2001 г. Това лято отново имах възможността да работя върху неговата идентификация и разясняване на някои работни хипотези.

Настоящата разработка предоставя работен вариант на това изследване, включващо най-важните кодиколожки данни за творбата, работна хипотеза относно датировката и идентификацията на ръкописа въз основа на анализа на водните знаци и съдържанието на творбата. Идентификацията на писача се основава на съпоставка с три познати ръкописа на папа (отец) Маврудин Софийялията. Разработката разкрива „загадката“ относно фактите около откриването на ръкописа от проф. Джеймс Кларк. Разработката е свързана с темата за манастирските ръкописни традиции поради факта, че ръкописът е сътворен в манастирски скрипториум през Възраждането – среда от монах, намиращ се в „манастирско послушание“.

Физическа характеристика

Ръкописът представлява едновременно конволют и компилация, изграден въз основа на хрониките на йеросхимонах Спиридон „История во кратце...“ (1792) и Паисиевата „История сла-

вяноболгарская“ (1762) и написан вероятно от двама души в началото на XIX век. Въпреки че заглавната рубрика на първата страница напомня Паисиевата творба, писачът започва в стила и съдържанието на Спиридоновата хроника и продължава в стила на „Рилската преправка“ в следващите 33 листа. Настоящата разработка цели да изясни ха-

рактера на първата част на този ръкопис като ранен вариант, подобен на Рилската преправка.

Ръкописът съдържа 99 листа. Първите 30 и последните 39 листа принадлежат към по-стар ръкопис, писан от различен писач, с размери 210/155 мм и 20 реда текст на всяка страница. Текстното поле е с размер 165/115 мм с повтарящи се думи тип „реклама“ – кустоси в долната част на всяка страница. Буквите са високи 3 мм, написани в неправилно полууставно писмо. Може да се каже, че писачът преписвал набързо, без престараване в краснописа. Орнаменти на първите редове на главите или рубриците липсват. Пагинацията е оригинална, написана с кирилски букви – цифри в горния десен ъгъл на страницата от самия писач. Тет-

раден тип четири двойни листа преобладават (22) пред тип два двойни листа (11). Ръкописът не разполага с никакви индикации за местонахождение, бивши собственици, място на създаване или дата. На първия залепен и прикачен лист са записани номерата 45, Н78 и Хр.4205 – очевидно номера от библиотечна каталожна система.

Ръкописът е подвързан с кафеникава телешка кожа, облечена върху картон, с изобразен печат на двуглав орел в средата на предната корица, идентифициран като руски¹. Книжното тяло е пришито с канап с три банда. Представлява конволют, съставен от два ръкописа с вътрешно пришити 30 листа, писани по-късно от различен писач.

Водни знаци и датировка на хартията

Хартията е три вида, принадлежаща на различни партии. Първият тип обхваща началните 30 страници и последните 39 (стр. 60-99). Тя е по-груба и дебела, кафеникава и с по-грапава повърхност с преобладаващ воден знак от типа „три луни“, обхващащ 23 листа. Два листа имат водни знаци с инициали FFA (фолио 1-4), един лист – с лъвче (фолио 2-3) и останалите петнадесет с инициал V. Анализът на водните знаци определя датировката на хартията между 1785 и 1814 г. (лъвът с FFA в рамките на 1804-1814 г.). Най-близко стои до хартия, идентифицирана от Велков и Андреев, произведена през 1771 г., но използвана за написването на ръкописа много по-късно.

Вторият тип хартия, вмъкнат между лист 30-и и лист 60-и, е по-белезникава, тънка и гладка. Тук преобладават водните знаци с три шапки (7 листа), инициали R/AS (10 листа) и три феса (2 листа). Анализът показва, че хартията е произведена в рамките на 1815-1825 г. Тази част на ръкописа е написана от няколко писачи с „по-разпуснат“ почерк с букви с височина 2 мм на текстов блок 160/120 мм. Буквите изглеждат по-квадратни и отдалечени една от друга. Вероятно друг писач продължа-

* Авторката изразява своята признателност към следните организации, дали ѝ финансова и методическа подкрепа за осигуряването на това изследване: IREX (International Research & Exchanges Board), Хилендарската стая в Охайо и особено на проф. Предраг Матейч, на факултета по информационни науки към Университета на Тексас в Остин, на Христо Темелски (ЦИАИ) и Вася Велинова и Албена Миланова (Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“)

ва от лист 57, тъй като буквите отново намаляват височината си почти два пъти, а текстовото поле се увеличава на 22 реда на страница, преминаващо в 21 реда от лист 58. От лист 59 почеркът се променя в курсивен, наклонен надясно, а текстовото поле се съкращава на 17 реда на страница.

Третият вид хартия е зарегистриран с няколко вмъкнати листа, обхващащи първия и последния подлистник. Те съставляват двете половини на едно цяло фолио, има воден знак – герб с корона и щит с три звезди и инициали ТВ под него. Той е подобен, но не е идентичен с други знаци, произведени през 1775, 1783, 1785 и 1801-1862 г. Допълнително е вмъкнато половин фолио, залепено между листа 31-32 и 35-36, с един фес и инициали SC.

Вътрешна датировка

Според направения анализ двата съставляващи ръкописа, изграждащи конволюта, са били написани на два пъти от двама различни писачи върху хартия от два вида, първата произведена през 1814 г., а втората – между 1815 и 1825 г. Подвързани са заедно след 1815 г. Вътрешната датировка се оказва много по-надежден идентификатор. Списъкът на турските султани на лист 30б поставя написването на ръкописа след 1808 г., тъй като в този списък като последен е отразен султан Махмуд II, царувал през 1808-1839 г. Поради факта, че ръкописът не включва имената на султаните Отман, Амза, Сулуман и Аган* – можем да предположим, че е писан преди Рилската преправка.

Ръкописът вероятно е бил подвързан на руска територия, както показват фактите: местонахождението на откритането му е в Болград, Бесарабия, на кожената му подвързия личи руският двуглав орел. Ръкописът е бил преписан в манастир, както писачът признава в приписката в края му.

Може да се предполага – без сигурност, че ръкописът е писан за целия на българските училища в Бесарабия и във връзка със събирателската дейност на Юрий Венелин. В тази връзка Априлов и Палаузов откриват стари

* Някои от посочените султани са легендарни.

български ръкописни хроники, като „Царственика“, „Жеравненския препис на Паисиевата история“ и намерения препис от Дринов в книгата на Венелин². Априлов съобщава за някакъв свещеник от бесарабското село Таракан край Болград, притежаващ подобна хроника³. Известно е, че Априлов поръчал преписването на някаква българска историография в Москва⁴. Джеймс Кларк също е запознат с информацията, свързана с копие, направено за Васил Априлов в Одеса от свещеник Зотов и учениците му през 1837 г. от оригинал, по-късно изгубен. Въпреки този факт днес съществува едно копие на Зотов в Московската библиотека „В. И. Ленин“ (Вен. 35/IV 10)⁵ и друго в Софийската национална библиотека – последното направено в Бешшекеуй, Бесарабия, от копие, направено през 1820 г. в Хилендар⁶.

Предположения относно идентификацията на писача

Писачът е бил монах, вероятно не от най-висока степен. Ръкописът не дава сведение за него, освен беглата информация в края на ръкописа, където той споменава, че е съкратил списъка на царете поради липса на време и защото бил под манастирско послушание. За съжаление неговата идентичност не може окончателно да се установи, въпреки че със сигурност може вече да се смята, че не е писан от папа Маврудин Софийнлията. Според работната хипотеза на проф. Аксиния Джурова ръкописът е написан в района на Самоков и наподобява почерка на папа Маврудин Софийнлията на основа на близост в кодицилогията им, като големина, тип тетради (бифолио), подвързия и почерк⁷. За съжаление местонахождението на ръкописа на територията на САЩ не е позволило да се направи по-детайлен анализ.

Съпоставката на ръкописа на Кларк с микрофилми на три известни ръкописа на папа Маврудин показва, че ръкописът не е писан от него. Ръкописите, които папа Маврудин оставя, са Сам. П.Б. Славо 1, „Чудесата на пресветата Богородица“ (1780), Сам. П. Б. Славо 2, „Александрида“, и един ръкопис, написан от него в Хилендарския манастир в Света Гора: НМ. SMS. 383.

Прилика по отношение на почерци и орнаментация не са установени. Папа Маврудин винаги оставя своя подпис в колофоните на двата познати ръкописа от Самоков. Почеркът му е много по-стабилен и равен, а буквите – по-квадратни. Той орнаментира и удебелява с киновар първия ред и инициалите към всяка глава. Инициалите му също са големи около три реда във височина, орнаментирани с цветни елементи. Характерни са показалци в маргиналните полета на ръкописите (476 в Сам. П. Б. Славо 1 и 686 в Сам. П. Б. Славо 2). Папа Маврудин простира текста си на повече редове (22-23 реда на страница). Една типична черта е използването на два типа буква „з“, разграничавайки „з“ в началото и средата на думите.

За разлика от него първият писач на ръкописа на Кларк изписвал буквите по-издължено, без орнаментация, показалци или маргинални бележки. Той остава анонимен и признава само, че е бил под манастирско послушание. Една от най-съществените разлики е типичният начин на писане на буква „ж“, наподобяваща „о“.

(Продължение в следващия брой)

Бележки

¹ J. Clarke, *The Known and the Unknown Paisii. The Pen and the Sword: Studies in Bulgarian History* by James F. Clarke, ed. Denis P. Hurchick, *New York, 1988, 82.*

² Арnaudов, М. В. Е. Априлов. С., 1971, 78-79.

³ Априлов, В. Съчинения. С., 1968, 294.

⁴ Дринов, М. Отец Паисий, Съчинения, том 1, ред. В. Н. Златарски. С., 1909, 117.

⁵ Цанев, Д. Българка историческа книжина през Възраждането. С., 1989, 134.

⁶ Цанев, Д. Българка историческа книжина..., 84.

⁷ Dzhurova, A. *The eighteenth- and nineteenth-century literacy tradition of Hilandar Monastery reflected in newly-discovered manuscripts of its Samokov Dependency, The Protective Veil of the Theotokos Convent, unpublished, 68-69.*

Център на българщината в Буджака (Към 190-годишнината на гр. Тараклия)

Татяна Кара

Преди около 200 години, че и по-рано, нашите прадеди, подгонени от робската си участ, напускат родните краища, за да потърсят в Буджака (някогашния Онгъл) – Южна Бесарабия – онова, което изтерзната родна земя не е могла да им даде: да превърнат безкрайните степи в хранилище на едновременните български песни и предания, на едновременната мека и напевна българска реч, а също традиции и обичаи, и именно тук, в Бесарабия, да съхранят своето национално съзнание, което живо е откликвало на съдбовните за българския народ изпитания.

Бесарабските българи са потомци на българи, преселени по тези места на големи вълни след всяка Руско-турска война през миналия век, че и по-рано. За потомците на старите българи пишат, че са трудолюбиви, трезви и жилави хора, пуснали дълбок корен по тези пустинни някога, неуютни краища, устояли на много исторически преめждия, останали добри и съвестни стопани, силно привързани към селското си битие, към земята си.

Но от кой край на поробената българска земя са дошли нашите прадеди – никой научно още не може да докаже. Според едни учени – историци и краеведи – предците ни са дошли от Нови пазар, Шуменско, а според други – от Сливенско и Ямболския край. А е имало преселници и от Северозападна България, от така наречия „Шоплук“. Поради това селището много десетилетия се е наричало Шоп-Тараклия.

Тараклия възниква през 1813 г. едновременно с други селища в Буджака – Чийшия (Градина), Чешма – Варуита (Чешмели), когато преселници – българи от отвъд Дунава започват да се заселват на това място. Основният поток на тези български преселници произхожда от Североизточна България и по-точно от Разградско, Силистренско, Свишовско, Габровско, Севлиевско, Плевенско и особено от предпланинските региони. Според Ив. Мешчерюк първите заселници в Тараклия са от Нови пазар, Шуменско. Около 1830 г. идват други – от Североизточна България (навярно авторът е имал предвид Добруджа), от с. Годеч (дн. град), Софийско, и от Тракия (Югоизточна България). Следователно може да се приеме,

че през 1813 г. е заселена една от двете основни махали в селото и то с население от Североизточна България.

Някои автори сочат за година на основаването на Тараклия 1806 г., когато тук пристигат три семейства на колонисти (общо 15 души). И тъй като съществува твърдение, че първите селяни се заселват на мястото на изоставено татарско село, а татарите, пак по това време, напускат Буджака, т.е. може да се приеме, че и преди 1813 г. тук живеят тези три семейства, заедно с татарите. Вероятно преселниците са дошли още в края на XVIII в., но с напускането на татарите селището престава да бъде считано за населено място. Така може да се изясни и фактът, защо в гробището се открива паметник на християнско погребение, на който е изписана годината 1808.

Съвместното живее на малко българи с татарите в селото може да е причина за предаване на името на селото – тюрско, т.е. татарско, ако не и турско, защото турските названия, които често наричаме „тюркски“, са пренесени с езика на българските преселници. Те са живели в България под турско повече от 400 години. Значи името (татарското) или е запазено от останалите в Тараклия малко българи и после прието след 1813 г. от новите заселници, или пък татарското име е забравено и Тараклия (или Тараклии) е името на селото след 1813 г.

По-вероятно е Тараклия да е заселено през 1813 г. (или от този момент да се нарича така), за което свидетелства и едно изказване на кмета (примара) на селото Беров: „Господа съселяни, през тази година се навършват точно сто години от онзи ден, в който нашите бащи започнали да наричат нашето родно село Шоп-Тараклия и то било официално зарегистрирано като населено място“.

Местните краеведи смятат, че споменатите три семейства на първите колонисти, живели още при татарите, са Берови, Цоневи и Стоянови, чиито потомци и по-късно живеят тук и в Буджака. Твърди се още, че изоставеното татарско село със същото название (Тараклия), но без по-сетнешната прибавка (Шоп) се намира на 3 км., северно от българското село в местността „Селище“, където в началото на XX в. можело да се видят останки от обгорени ями за съхраняване на зърно и са намерени монети и предмети от бита на татарите.

Повече от сто години селото носи названието Шоп-Тараклия. Според Иван Мешчерюк то било възприето след 1830 г., когато тук се заселили 88 семейства шопи от с. Годеч, Софийско. Названието на селото освен Шоп Тараклия в различни документи и карти е изписано още и като Тараклы, Таракли, Тараклия. Някои изследователи извеждат наименованието на селището от название на татарски род. Думата „тарак“ от ногайско-татарски език означава „гребен“, а „таракли“ – „гребенообразен“, т.е. този, който ходи с гребен, който живее до (при, във) гребена, на какъвто се оприличава хълмът, източно и югоизточно от селото.

В България „гребенци“, но не тараклии се наричат жителите на крайдунавските села в Силистренско. Но не е известно турците да наричат гребенците „таракли“, „тараклии“ или „таракчи“ (впрочем, „таракчи“ би се превело от турски „човек, който прави или продава гребени“).

Възможно е названието „гребенци“ – в турски превод „тараклии“, да е било пренесено със заселилото се в селото мизийско-крайдунавско население и да е станало название на селото. Основание за подобно предположение дава фактът, че според авторите на „Атлас български говор“ в

СССР⁸, един от четирите говора, установени от тях (1947-1948 г.) в Тараклия, е именно (североизточен) мизийски, но не шуменски тип, и неописан в българската диалектология (тогава – 1958 г.). Този говор те наричат „чийшийский“ (по името на с. Чийшия в Бесарабия), обозначават го в Атласа с № 13а и го приемат за основен в Тараклия.

А произходът на съкратеното определение „шоп“ на Тараклия (Шоп Тараклия), което вече е отпаднало от названието на селището, трябва да се извежда от говора. В Тараклия се заселват и преселници от Западна България и то навярно от Софийско, т.е. от „Шоплука“, от „Шопския край“.

Но характерът на говора (ойколета) на град Тараклия се определя като смесен източен говор, в който битуват като основно явление характерни за североизточните български земи говори. Различното в говора на заселниците от Западна България е станало причина да се прибави определението „шоп“ (шопска) към селищното название Тараклия е навярно истина, но това „после“ за локализираното Годеч и цифрата 88 са спорни и твърде съмнителни.

Название „Шоп“ (в мн. число – шопи, шопе) не е само етнографско, не и неутрално. То има отсянка и за човек, комуто „трудно се даква“, за консервативен човек, дебелоглавец, неуправляем, непредсказуем и консервативен тип, който говори своеобразен „развален“ български език. Следователно, западният диалект, на който е говорила групата заселници (колкото и малка да е била тя) в Тараклия, е станала причина българите от съседните села от Буджака да нарекат селото Шоп Тараклия, т.е. „Шопска Тараклия“.

Както се вижда, въпросът за ойколета е доста спорен, следователно и това, че сред преселниците има заселници от шопския край (Северозападна България). Някои автори (Н.Кауфман) посочват, че отговорът трябва да се търси в говора на тараклийците или в песенния фолклор.

Тараклийският педагогически колеж

М. Н. Тодоров,
директор на колежа

Нашият педагогически колеж беше създаден през юли 1992 г. в Тараклия, за да стане център на българщината.

Децата ни да могат: Да учат майчината песен,
Да помнят родния език.

Лелеят всичко що е родно
И вдъхват българския дух.

Известно е, че от 1990 г. се водеше диалог между бесарбските българи за подобряване на отношенията и сътрудничеството между Република Молдова и Република България и развитието на всичко българско.

От своя страна Република България започна едно възторжено дело – да подпомогне развитието на българската култура и образование. Върхът на тези отношения е гостуването на двамата президенти Георги Първанов и Владимир Воронин в град Тараклия и по-специално в педагогическия колеж „Св. св. Кирил и Методий“. Искам да разкажа как нашият колеж стана едно от добрите висши учебни заведения в Република Молдова със своя иновационна система за обучение и възпитание на студентите и учениците.

1992 година. Създаване

През октомври идват от България двама представители: г-н Васил Василев и г-жа Евелина Василева, за да научат учениците на книжовен български език. Пристигат и учебници по български език и литература, открива се възможност за специализация на 10 преподаватели в ЦИИУ. Съюзът на българските писатели дари 17 хиляди тома художествена литература.

1993 година

Фолклорният колектив на колежа става лауреат на Републиканския фестивал. В град Тараклия беше изнесен голям тържествен концерт.

1994 година

На колежа е дадено името на великите просветители – светите братя Кирил и Методий. Това е признание за зас-

лугите на учебното заведение, за неговия принос в приобщаването на младежта към корените на националната култура, към родния език, а така също и в процеса на национална консолидация на българите в Молдова.

Подготвен е първият випуск лицеисти. 27 зрелостници успешно се справиха с държавните изпити и продължиха обучението си в България.

1995 година

Първият випуск на колежа 4-годишно обучение – 20 начални учителки, 18 детски учителки и 11 музикални педагози, които започнаха в селищата да учат децата на роден български език.

1996 година

Републикански семинар на тема „Комуникативна насоченост и възпитателните функции на уроците по бъл-

лагрски език и литература“. Тази голяма творческа изява способства за утвърждаването и развитието на българската култура в Южна Молдова.

1997 година

Петгодишен юбилей на колежа, първи випуск на специалности с висше образование със съкратен срок на обучение. Първи републикански конкурс на музиканти-изпълнители и вокалисти.

1998 година

Лицеистите за пръв път държат изпити за бакалавърска степен, справят се успешно, кандидатстват и влизат основно 80% по държавна поръчка във ВУЗ-овете.

2000 година

Старопланинският събор „Балкан-фолк 2000“ – фолклорният колектив с художествени ръководители Яна Янкова и Нина Автутова покориха и стоплиха сърцата на българите във Велико Търново и окръга, доказаха, че българският дух се е запазил в Бесарабия, че тук обичат българския фолклор и пазят българския език.

2002 година

Десетгодишен юбилей от създаването на колежа. Международна научна конференция на тема „Изучаване на български език в условията на полиезична среда“. Републикански конкурс за млади изпълнители-музиканти и вокалисти.

За 10 години колежът подготви 303 специалисти-учители: 117 начални учители, като 62 от тях с право преподават румънски език, а 14-английски език. 73% от тях работят по специалността си, 83 детски учителки, 47 от които работят в детските градини и 31

учители по музика, 20 от които се реализират по професията, което е 65%. В град Тараклия в 3-те училища и лицея „Иван Вазов“ работят 3335 начални учители, в детските градини работят 24 випускници.

В Тараклийския уезд общо работят 95 випускници на колежа, а останалите са в градовете и селищата на Молдова с компактно живеещи българи.

16% от випускниците на колежа продължават обучението си във ВУЗ-овете. Лицея завършиха 412 ученици. 389 от тях получават висше образование в Молдова, България, Румъния, Русия, Украйна, Беларус.

Първенците вече завършиха и някои от тях работят в Тараклия, като специалисти във фирмите и държавните предприятия – „Сантек“, Банка де Економие, Агроиндбанк, счетоводно-ревизионната палата, АО „Югит“, Свободната икономическа зона, в училищата и колежа. Примерно 50% от нашите випускници, завършили ВУЗ-овете в България, се върнаха в Молдова, от които 19 са в Тараклия.

Това нямаше да стане без един сплотен, творчески работещ колектив от преподаватели, които постоянно търсят нови форми на обучение. Гордост на колежа са преподавателите, които са активни участници в създаването на учебното заведение и работят до днешния ден: П. П. Дериволков, М. С. Калчева, С. Дингю, В. Д. Невзорова, Л.А. Минкова, Г.В. Бараган, Н.И.Тодоров, П.И. Велисар, Н.Г. Стрелцов, М.И. Паслар, М.У. Колар, М.Е. Чухацкая, А.С.Калчев и др.

Учениците са постоянни участници

и първенци в уездите и Републикански олимпиади по български език и литература, история, биология, физика, химия, руски език и литература, чужди езици.

В учебното заведение се утвърдиха и свои традиции: републикански и международни конференции, открити уроци за учителите от уезда, републиката, провеждани на практики, повишаване на професионалното равнище, подготовка на концертни програми за празници, организиране на конкурси, културни вечери и др.

На колежа се осигурява постоянна помощ от България, със съдействието на главния експерт в МОН г-н Емил Миланов.

В колежа са работили и работят 17 представители от България: Нено Неделчев – доктор на философските науки, Стойко Лазаров, Петър Петров, Лидия и Диан Кавръкови, Петър Симеонов, Славчо Илиев, Яна Янкова, Силвия Генчева, Карамфил Петров, Иваничка Димитрова, Стефка Костова, Мария Натина – доктор по педагогика, Марияна Георгиева, Румен Софийски, които общуват със студентите и учениците с изключително майсторство и умение, разкриват красотата, мелодичността на българския език, приобщават младежите към съкровищницата на българската литература.

Работейки в Тараклия, те винаги са задружна творческа група, която зарежда със своята енергия и ентусиазъм преподавателите, студентите, учениците от учебното заведение. Всеки от тях оставя следа в културния живот на колежа, частица от себе си.

Важно място в подготовката на спе-

циалисти заема езиковата и педагогическата практика, която всяка година се пренася в България. През 2002-2003 учебна година тя премина в София, а лингвистичната – във Варна. Като се върнаха в колежа, всичките студенти и ученици споделиха своите впечатления на студентското събрание.

Вече две години в колежа работи обществена организация „Светлина“, която подпомага обогатяването на материалната база на колежа със средства на родители, спонсори и дарители по проекти.

През 2003 г. е създаден Местен съвет за деца и младежи, който също помага за възпитанието на студентите и учениците и главно формира активна гражданска позиция и изграждането на демократически ценности у младежта, за партниране с младежки организации от Молдова и други страни.

Продължаваме работата си по договора с ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ за съвместно сътрудничество.

Фолклорният колектив е награден с почетна диплома лично от президента на Република Молдова В. Воронин като лауреат на републиканския фестивал. Започнахме да издаваме училищен вестник.

Проблеми:

За по-ефективното водене на образователния процес и популяризирането на българската култура се нуждаем от:

1. Национални костюми;
2. Учебни видеокасети;
3. Христоматии;
4. Видеокамера;
5. Транспорт (микробус или автобус, лека кола).

Проблеми в преподаването на български език

Васил Пителов,
СУ № 2, гр. Тараклия

Необходимостта да се осигури обучение по български език на достатъчно високо равнище поставя проблема за изработване и усъвършенстване на правилно българско произношение, познаване на лексиката и граматиката на българския език.

А проблемът е достатъчно сериозен, тъй като практиката в училище, а и анализът на качеството на българската реч на учениците извън уроците по български език и литература, свидетелстват за незадоволително ниво на владеене на българския език както на лексикално, така и на фонетично и граматическо равнище от страна на учениците – българи.

На лексикалното обучение все още не се обръща необходимото внимание, макар че през последните години интересът към проблематиката, свързана с него, нарасна значително. Този факт може да се обясни отчасти и с това, че върху тези проблеми все още не се работи достатъчно както на теоретическо, така и на методическо равнище. Липсва приложение в практиката на получените резултати от научните изследвания. Не са достатъчно

и публикациите, отнасящи се до спецификата на обучението по български език в молдавските училища.

Сред публикуваните досега работи се срещат пособия, в които се разглеждат отделни въпроси, свързани с формирането на лексико-граматически навици у учениците в началното и в средното училище.

Методическа помощ на учителите по български език в молдавското училище могат да окажат, като се има предвид и спецификата на обучението в тази страна, и редица публикации, които са излезли в България и не са свързани пряко с обучението в чуждоезикова среда. Например: К. Цанков. Езикова култура (Знания за езика. Правопис и пунктуация. Упражнения и тестове). В. Търново, 1999; Г. Минев. Български език. Ръководство за учителя. С., 1988; работите на А. Ставрева. Изучаване на функционално-смысловите типове на речта. С., 1985; Функционално-стилистен подход при обучението по роден език. С., 1980; Р. Русинов. Упражнения по синтаксис и пунктуация. Помагало за учителя.

С., 1996; Занимателна граматика. В. Търново, 1995; Практическа стилистика. В. Търново, 2000 и др., в които са представени правила и упражнения за учениците в средното училище, а също и отделни препоръки по осъществяване на работата върху правилното българско произношение и усвояването на българската лексика, не е пренебрегнато синтактичното и стилистичното равнище.

Учебно-методическа литература, свързана с преподаването на български език в чуждоезикова среда, почти липсва, но това не означава, че отделни автори не са обръщали внимание на този проблем. Много полезна за учителите по български език извън България е например книгата на Л. Славова и В. Петров. Български език.. Помагало за учители на етнически българи в чужбина. Варна, 1992.

Новите задачи, които се поставят днес пред обучението на учениците по български език, изискват висококвалифицирано преподаване на книжовния български език, а това е свързано с методиката на обучението.

На съвременния етап се наблюдава тенденция българите, живеещи на молдавска територия, да употребяват книжовен, а не диалектен български език, а това означава, че и училището трябва да даде своя принос в тази посока, като работи върху усвояването на книжовната норма от младото поколение.

През цялото историческо време функциониращите езици – румънски, руски и български – са се развивали при различни условия, като естествено е преимущество на руски, а в днешни дни и на молдавския (румънския) език.

Дакто свидетелстват наблюденията, повечето бесарабски българи в зряла възраст са получили образованието си на тези два езика. Това става причина за проникването в техния български език на русизми и на думи от румънския език. Смесването води до формирането у българското население на устойчив интердиалект, в който значително място заема интерференцията, т.е. проникването на елементи от другите езици. Езикът на българите в град Тараклия в никакъв случай не е изолиран от общите за Молдова тенденции, а това означава, че казаното дотук важи и за българския език, който може да се чуе в това селище. Като резултат от общата употреба на руския език в съветската епоха, а и в следващите години, може да се посочи и фактът, че цялата или почти цялата съвременна социално-политическа, научна, културна и производствена лексика в говора на тараклийци е заета в основата си от руския език.

Тук ще представим кратка характеристика на тараклийския говор. Познаването на диалекта е необходимо, за да може преподавателят по български език да направи съответните съпоставки между диалектната и книжовната норма на българския език и

Отношението училище – ученици – семейство

Резултати от едно емпирично изследване

Инна Николова,

преподавател по български език и литература в лицей „Иван Вазов“, гр.Тараклия.

Това анкетиране беше организирано с ученици от 9–12-ти клас в тараклийския лицей „Иван Вазов“. Целта на тази анкета бе да изясни по какъв начин социалните фактори като образование, семейство, пазар на труда влияят на подрастващото поколение, на желанието да учат, работят и да се реализират професионално.

Анкетата съдържа 18 въпроса, разделени на три групи: първа – изучаващи семейната среда по отношение на родителите към училището, към учебния процес, образование на родителите, финансовото състояние на семейството; втора – изучаващи отношението на учениците към училището и образованието (какво ги привлича или ги отблъсква в училище, училищната среда, организация на учебния процес, отношение на учителите към учениците); трета – изучаващи отношението на учениците към образованието и неговата връзка с професионалната и жизнената реализация в живота.

Данните от анкетирания показват, че на въпроса „Какви са причините да посещавате училище?“ 23,5% отговарят „за да получа знания и умения, необходими за бъдещето“; 5,1% „всички правят така“; 35,7% защото им е интересно в училището; 21,4% посещават училище, за да бъдат по-близо до съучениците си; 10,2% – родителите ми настояват; 1% – нямат необходимост да посещават училище; 3,1% – по други причини. Дори и 1% да са учениците, които нямат необходимост да посещават училище, и 10,2% защото настояват родителите, тези деца формират рискова група да отпаднат от училищната система и да попаднат под влияние на „улицата“.

Независимо от създадените сложност

ти в нашето общество и които естествено повлияха върху образователната система, по-голямата част от учениците оценяват първостепенното значение на образованието като значим фактор за съвременните условия.

На въпроса „Какво образование желаете да получите?“ 67,3% искат да получат висше образование; 18,3% средно-специално (техникум); 6,1% имат намерение да продължат до средно образование; 7,1% имат намерение да получат средно образование с някаква професионална квалификация; 1% – основно.

Подрастващите все повече осъзнават значението на висшето образование поради престижа, който то дава на пазара на труда. Те ценят образованието и виждат в него важен жизнен ориентир и фактор за социалната интеграция.

На въпроса „Как се отнасят вашите родители към училището?“ 91,8% отговарят, че родителите го смятат за важно и необходимо; 7,1% не придават съществено значение на училището; 1% от родителите смятат, че от училището няма полза.

В семейството детето получава основните на възпитанието си като личност и тук се формира неговата ценностна система. Само то помага на детето да се адаптира в обществото.

На въпроса „Какво образование имат вашите родители?“ 28,5% отговарят, че родителите им имат висше образование; 44,8% от родителите имат средно-специално образование; 19,3% средно образование с някаква професионална квалификация; 6,1% имат основно образование; 1% са завършили гимназия.

Жизнената ориентация не е временно явление, а резултат от обмислен и рацио-

нален избор, който ученикът прави с помощта на родителите си. Съветите, помощта и разбирането на родителите зависи от тяхното образование. Родители с високо образование създават благоприятна среда и интерес към училището. Ученици от такива семейства по-лесно се адаптират в училище и към самия процес на обучение.

Родители с по-ниско образование се чувстват по-неуверени в отношението към училището и към цялата образователна система, те усещат повече затруднения, когато се сблъскват с проблеми, които им поставя училището и не могат да подпомогнат децата си.

На въпроса „Какви са отношенията между членовете на вашето семейство?“ 74,4% отговарят добри, рядко конфликтуват; 20,4% живеят в семейства с чести конфликти; 3,1% живеят в среда на насилие по отношение един към друг. Резултатите сочат, че всеки пети младеж живее в семейство с чести конфликти.

И може би именно тази среда в семейството подтиква децата да напускат семействата и училището. Това е основната причина, поради която учениците изостават в училище и са негативно настроени към социалните норми и здравословен начин на живот.

На въпроса „Интересуват ли се Вашите родители как усвоавате учебния материал в училище?“ 14,2% от родителите систематически проверяват оценките на децата си; 10,2% постоянно общуват с учителите; 11,2% не се интересуват нито ли се децата от помощ; 64,2% помагат на децата си според възможностите си.

По-голямата част от родителите се интересуват от резултатите на децата си, но

незаинтересоваността на родителите слага подрастващите в неблагоприятна за продължаване на обучението си среда и те напускат училището, без да получат основно образование.

На въпроса „От кого търсите помощ, когато имате затруднения при усвояването на учебния материал?“ 15,3% – от родителите; 29,5% – от учителя, който ми преподава; 10,2% посещават частни уроци, когато имат необходимост; 6,1% посещават частни уроци постоянно; 16,3% търсят помощ от по-големите братя, сестри и приятели; 13,2% – от никого; 9,1% нямат затруднения в усвояването на учебния материал.

Родителите и учителите са ключови фигури при подпомагането на децата и учениците си. Но данните сочат, че повечето от учениците не им се доверяват, а това значи, че те не са в състояние да им оказват ефективна помощ. Не е малък процентът на тези ученици, които не търсят помощ от никого по различни причини: ниска култура и образование на родителите, липса на допълнителни финансови средства за посещаване на частни уроци.

Тези ученици формират група, която се оттегля от училище, губят вяра в собствените си сили, способността и желанието да посещават училище.

На въпроса „От кого търсите помощ, когато имате конфликт с някои от съучениците си?“ 8,1% – от родителите си; 3,1% – от учителите и директора на училището; 23,4% – от връстниците си; 51% – от никого; 14,2% – нямат конфликти със съучениците си. Неустановени взаимоотношения между учениците ги води до бягство от учебния процес. От това следва, че тези проблеми често довеждат до отсъствие в часовете, нежелание да работят в колектив.

Всичко това показва, че учениците не се доверяват нито на родителите си, нито на учителите, нито на директора, а това са тези хора, които трябва да предизвикват желание у учениците да посещават училище.

На въпроса „От кого търсите помощ, когато имате конфликт с преподаватели?“ 19,3% отговарят – от родителите си; 7,1% – от класния ръководител или от друг преподавател; 9,1% – от съучениците си или приятели; 21,4% – от никого; 26,5% имат големи затруднения при общуването с преподаватели; 16,3% нямат конфликти с преподаватели. Най-рядко учениците търсят помощ да се разреши проблема с преподавателите от самите преподаватели. Подрастващите не се доверяват на учителите, те не усещат загрижеността на преподавателите към тях.

Неблагополучните взаимоотношения и конфликти с преподаватели оказват голя-

мо влияние на учениците и на желанието им да продължат обучението си, рушат престижа на учителя и на училището и негативно влияят на ефективността на образованието.

На въпроса „Какво ви харесва и какво не ви харесва в училище?“ 45% от анкетиранияте сочат, че им харесва възможността да общуват с приятелите и съучениците си; 25,5% одобряват възможността да получат необходимите знания и умения; 11,2% харесват организирания мероприятия в училище; 5,1% одобряват начина на преподаване; 6,1% харесват средата в училището. Не е малък процентът на учениците, които не одобряват начина на преподаване – 19,3%; 17,3% не одобряват пре-

натоварването; 16,3% не одобряват предметите, които изучават; 13,2% не одобряват реда и дисциплината в училище; 12,2% не одобряват средата, в която се обучават; 15,3% не одобряват отношението на учителите към учениците.

Отношенията учител-ученик са много важни в училищната среда и за това 15,3% са ученици, които са застрашени да отпаднат от училище. Липсата на интерес от страна на учениците към училището води до нежелание на учениците да го посещават.

На въпроса „С какви проблеми се сблъскват в училище?“ 43,8% отговарят, че имат проблеми с усвояването на учебния материал; 37,7% сочат, че нямат сериозни проблеми; 8,1% имат проблеми в общуването и взаимоотношенията със съучениците си; 9,1% сочат други проблеми. Много е голям процентът на учениците, които имат големи затруднения при усвояване на учебния материал. А това води до нежелание да ходят на училище и учениците търсят други алтернативи.

На въпроса „При усвояването на кои учебни дисциплини срещате най-големи трудности?“ 35,7% посочват математика и информатика; 22,4% – физика и химия; 20,4% – чужди езици. Голям брой от учениците се оттегляват от точните науки.

На въпроса „Смятате ли, че училището дава необходимите знания и умения за живота?“ 78,5% отговарят, че дава; 6,1% – по-скоро не; 15,3% – не могат да преценят. Този голям процент от учениците, които смятат, че училището дава необходимите знания и умения за живота, дава надежда, че учениците могат по някакъв начин да се доверят на учителите и училището.

Тук са представени някои от по-важните въпроси от анкетата, които имат пряка връзка с отношението училище – ученици – семейство. Тяхното решаване зависи от много фактори – климатът в обществото, семейството и училището.

да задълбочи работата си именно върху тези езикови елементи, при които има сериозна разлика между двете езикови формации.

В областта на фонетиката могат да бъдат отбелязани следните особености:

Гласни звукове:

1. Гласните фонеме са шест, както и в книжовния език, като гласната (е) се представя и чрез един особен вариант – широко (отворено) [ĕ].

2. От гласните само (и) и (у) звучат еднакво в ударено и в неударено положение. Останалите (а, е, ъ, о) под ударение запазват своя звуков облик, а в неударените срички се изменят, като се редуцират в по-голяма или в по-малка степен.

3. Неударената гласна (е) се редуцира силно и се произнася като [ĭ], [ĕ] или [ĕ̄]. Този звук запазва фонетичните си характеристики в неударено положение само в звателни форми при силно удължаване и особена интонация: [ИвѦн-ĕ], [ИвѦнк-ĕ], [бѦж-ĕ], [сѦн-ĕ]. Най-често неудареното (е) се произнася като [ĭ] независимо дали е в предударена или в задударена сричка: [дĕн]: [динѦ]; [жĕнски]: [жинѦ]; [сĕстри]: [сѦстри].

4. Гласната (а) в неударена сричка се редуцира по-слабо и звучи в повечето случаи средно между (а) и (Ѧ), но по-близо до (а), т.е. като [a], и доста по-рядко по-близо до (Ѧ). Гласната (а) звучи като [a] обикновено в предударени и задударени срички или в

абсолютния край на думата – [башѦ], [дѦскал], [зѦма].

Съгласни звукове:

По отношение на консонантната система може да се отбележи следното:

1. Броят на твърдите и на меките съгласни фонеме е еднакъв.
2. Съществуват фонемни варианти [ÿ], [i], [j].
3. Съгласната фонема (в) се среща в три варианта: лабиодентално [v], билабиално [ʋ] и несричково [ÿ].

Лабиоденталното [v] се среща преди всичко в средата на думата пред съгласни и между гласни: [плѦвник], [нѦйкава], [слѦва], [отѦва]. В ограничени случаи лабиоденталното [v] се среща и в абсолютното начало на думата: [вѦгл'ан], [вѦйну].

Билабиално [ʋ] се среща много често, обикновено в абсолютно начало или в средата на думата пред гласните от задния ред: [ÿйчу], [Ѧрба], [суалка].

Консонантното [ÿ] се среща рядко, само в началото на думата, пред (р): [ÿрѦтник].

В областта на морфологията може да се отбележи следното: а) съществителни имена.

При съществителните от женски род с окончание за ед.ч. -а, което може да бъде под ударение, но може и да не е, изговорът не е единен – в едни случаи се изговаря [Ѧ], а в други [a]. Примери: [главѦ]: [главѦ], [горѦ]: [гурѦ], [зѦма]: [зѦймѦ].

Членуваната форма на съществителните от м. р. ед. ч. е с членна морфема -Ѧ, съответно: [дар]: [дарѦ], [кум]: [кумѦ], [мѦж]: [мѦжѦ].

Членуваната форма на съществителните от ж. р. ед. ч. е с членна морфема -та – [гора]: [горѦта], [мома]: [момѦта]; б) прилагателни имена.

Характерно е наличието на притежателни прилагателни сставка -ОВ (-уф), членувани в мъжки род с помощта на членната морфема -Ѧ (а) – [чѦчува сѦн доде], [петрова кладѦнец].

в) числителни имена. Срещат се членувани форми на бройните числителни с окончание -тях (четирѦтях, петѦтях). Наред с българските форми на числителните имена се употребяват и руски – както бройни, така и редни. Те почти не се възприемат като чужди.

В областта на синтаксиса се забелязва употребата на кратки местоименни форми в начална позиция – нещо, което книжовната норма на съвременния български език не допуска. Например: Ме боли сърцето. Се разбирами добре със тебе.

Това бяха най-характерните особености на българския говор в Тараклия. Повече подробности можем да видим напр. в книгата на Н. Неделчев.Бесарабските българи в Тараклия. В. Търново, 1998, с.55-74.

Доколкото целта на нашата работа не е диалектоложко изс-

ледване, а проблемите на обучението, ние тук няма да се спираме на всички особености, а ще обърнем внимание на факта, че учителят трябва да ги има предвид при своята педагогическа работа. Трябва да се внимава особено с фонетичните различия, и най-вече със силната редукция на (е), която не е характерна за българския език в метрополията и се възприема от българите там като проява на руско влияние върху езика.

В заключение ще кажем следното: преподаването на български език в молдавското училище в никаква случай не е лека задача, тъй като преподавателят трябва да държи сметка за особеностите на местната езикова картина. Той трябва добре да познава диалекта на селището, в което работи, а и формацията се бесарабски български интердиалект, трябва да познава добре руския и румънския (молдавския) език, за да е наясно с интерференцията. Едва тогава той би могъл да каже, че е достатъчно подготвен, за да се заеме с тази отговорна задача. Разбира се, по-нататък следват и опитът, и педагогическото майсторство, и талантът, за да бъдат увлечени децата от магията на българското слово и да започнат да възприемат езика на своите деди не просто като един от учебните предмети, а като роден език, език, на който да общуват с околните.

Предизвикателствата на межкултурния диалог

(41 години Летен семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти)

Олег Константинов

Международният летен семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти отдавна се е превърнал в един от авторитетните форуми в областта на международната славистика. 41-то издание на Семинара, организиран за пръв път през 1963 г. е факт, който сам по себе си говори за създадена традиция в областта на международната българистика. През годините участниците в отделните семинари варира между 80 и 250 души, чиито националности обхващат три континента (Европа, Азия и Америка). Замислен и организиран с конкретната цел да служи за укрепване и развитие на българистиката в чужбина, като повишава квалификацията на българистите и славистите от чуждестранните университети, Летният семинар днес има статут на международно лице на Факултета по славянски филологии, а оттам и на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Началото е свързано с периодично организираният Международен славистичен

конгрес. При поредното му издание през 1962 г. възниква идеята за годишен организиран семинар с практическа насоченост, който усилено да популяризира българския език и култура. Идеята бе одобрена от тогавашното Министерство на народната просвета и така стартира една традиция, продължаваща вече 41 години.

Като цяло може да се каже, че с ръководните функции на Семинара се свързват именити представители на родната филологическа наука – Константин Попов, Куйо Кувев, Светомир Иванчев, Иван Буюклиев, Венче Попо-

ва, Иван Павлов, Йорданка Холевич, Василка Радева (настоящ директор) и др. Всеки обогатява програмата по свой начин, всеки влага нови и нови идеи в името на по-функционалната структура и съдържание.

Програмата на Летния семинар, претърпяла не малко промени през годините, днес представлява своеобразен синтез от практическо изучаване на българския език, специализирани семинари и богата културна част, максимално освободена от сковаността на рамки и ограничаващи насоки. По традиция участниците непосредствено след пристигането си биват подлагани на тест, който да определи различните степени на езиково владеене. Въз основа на резултатите се оформят и отделните групи за практическо изучаване на българския език. При възможност участниците, свързани с българските общности в Молдова и Украйна, биват отделени в специална група – факт, зависещ пряко от броя им в съответното издание на семинара.

За специализираните семинари може да се каже, че са „запазена марка“ на Летния семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти. Всяка година сред неизменно предлаганите са тези по съвременен български език, българска литература, български фолклор (впоследствие разширен като културна и социална антропология на българите). Периодично се организират специализирани семинари

по българска диалектология, теория на превода, българска история, компаративистика, както и специфичният семинар, озаглавен „Моите научни интереси“, в който всеки от участниците разказва за своите търсения.

Инициативата да не се преподава изцяло кабинетно, подета през 1992 г. от Йорданка Холевич, предполага една голяма мобилност на Летния семинар. Оттук и многобройните посещения из България с дестинации Копривница (традиционния местен фолклорен събор), Пловдив, Бачковския манастир, Рилския манастир, Мелник и Рупите, Плиска, Преслав, Каварна, Камен бряг, Русалка (във връзка със слънчевото затъмнение през 1999 г.), а по време на тазгодишния Летен семинар за пръв път бе организирано и пътуване до Троянския манастир.

Спецификата на Летния семинар се допълва и от тематичната му обусловеност. Всяка година семинарът има отделна обща тема, според която се организират и традиционните своеобразни кръгли маси (напр. *Разговарящият човек, Езикови стихии, Евроазиатският културен диалог, Българската култура – универсална и екзотична* и т.н.). Като гости тук участват изтъкнати лингвисти, литературоведи, медиависти, журналисти, политолози, социолози, историци, писатели, хора от различните културни области. Традиционна практика в Семинара са и срещите-разговори с ръководителите на различните институции.

По идея на Венче Попова от 70-те години насам неделна част от програмата на Летния семинар са и т.нар. „вечери на талантите“. В тях всеки уча-

стник представя себе си и своята родина по своеобразен начин – с песен, танц, театрален етюд или конкретно хрумване (традиция, приемана с голям интерес от всички чуждестранни гости).

Друга артистична проява, свързана с Летния семинар, са фолклорните вечери. Те идват като резултат от систематичното изучаване на български народни песни и танци по време на семинара и представляват една демонстрация на придобитите тук умения. В това отношение трябва да се спомене огромният принос на преподавателката Даниела Иванова, съчетаваща практически и теоретични занимания.

За качествата на Летния семинар по български език и култура за чуждестранни българисти и слависти може да се пише още много. Самият форум в качеството си на събитие, концерттриращо огромната положителна енергия на преподаватели и участници, с годините се е превърнал в символ на международната българистика. В този смисъл ръководството на семинара разчита повече на възприети и добре действащи организационни стратегии, отколкото несигурните промени във всяко следващо издание. Няма да бъде пресилено да се каже, че през лятото на всяка година едно от културните богатства на България е успешното съредоточаване на едно място на много радост и любов, стремеж към науката, любознателност към българския език и култура, създаващи една огромна духовна енергия, пред която рухват всички прегради.

Киевската духовна академия възпитава видни български учени

Олга Воденчар

Киевската духовна академия е основана през 1631 година от архимандрита на Киево-Печерската Лавра и екзарха на патриаршеския престол Петър Могила като Киевска колегия, впоследствие преименувана в академия, а от 1701 г. – Духовна академия. През вековете училището играе роля на духовен расадник не само за Руската православна църква, а и за академичното тяло на цялото православие. Основната задача на академията е подготовката на кадри за висши църковни длъжности. Изключителна е нейната роля в откриването и организацията на учебно-възпитателната работа в училищата и колегиите на периферията. Випусниците на академията впослед-

ствие застават начело на голяма част новооткрити учебни заведения в провинциите. В стените на прочутото в онова време в целия християнски свят училище учат и младежи от съседни православни страни: румънци, молдовци, сърби, българи.

Целият XIX век за Киевската духовна академия може с право да се нарече период на плодотворна творческа културно-просветна дейност. Истински разцвет на духовно-академичната мисъл в Украйна настъпва през втората половина на XIX началото на XX в. Този етап от историческото развитие на школата се характеризира с ярко изразена етичска ориентираност, явяваща

се изходна позиция за творческото перо на руските-моралисти.

През втората половина на века в Киевската духовна академия учи българският архипастир митрополит Климент Търновски (1841-1901) – „именит възрожденец, писател, политик и църковник, който преживя политическата и социалната участ на народа и се посвети на неговата духовна просвета“¹. През средата на XIX столетие, митрополит Климент Търновски следва в Одеската духовна семинария (1859-1865) и Киевската духовна академия (1865-1869)², където той обогатява литературната и философската си култура, развива ораторския си талант. Знанията, които В. Друмев придобива в руските школи, се оказват много полезни за неговия обществено-политически живот, литературното му творчество, а идеите му са живи и днес. Той е пръв в българската белетрис-

тика, пръв епископ, министър-председател след Освобождението, Търновски митрополит и един от най-активните архиереи на Българската православна църква.³

Темата човек и нравственост в литературното творчество на митрополит Климент е централна. Архиепископ мисли високо за човека като богообразно същество с важна мисия в този свят. Вярата му в необикновеното достоинство на човека е причина за хуманото му отношение към него. В този сложен процес (отношение на човека към себе си и другите) се създават нравствени отношения, които се определят от християнската етика главно като добри и лоши.⁴

Друг възпитаник на Киевската духовната академия е Ганчо Пашев (1885-1962), който учи в началото на XX век. В този период настъпва ново положение за православната богословска наука, което в значи-

телна степен е критично. Големите академични центрове в Русия престават да съществуват. Надеждите за развитието на богословската мисъл и за нови успешни научни изследвания се насочват към православните балкански страни и техните богословски факултети. В един такъв преломен момент е направена положителна съдбоносна крачка в България – открива се Богословски факултет при Софийския държавен университет през 1923 година.⁵

Новотритият факултет се изгражда по схемата на руското духовно-академично образование. Създават се основните катедри: Богословско, Практическо и Систематическо богословие. Основоположник на православното християнско учение за нравствеността в рамките на Систематическото богословие през трийсетте години на двайсетти век е проф. д-р Ганчо Пашев Като пръв хабилитиран преподавател в катедрата по

„Нравствено богословие“ в Богословския факултет в Софийския университет професор Пашев въвежда етичските проблеми в сферата на обективни научни изследвания.⁶

През своя академичен път проф. Г. Пашев проследи възходящото движение и фазите на християнския нравствен живот, установи закономерностите и принципите на християнския морал, очерта християнски нравствен идеал и неговото въздействие върху характера и живота на човека.⁷ Сред най-добрите му изследвания по християнска етика е курсовото му съчинение „Православно-християнското учение за нравствеността“. Този университетски учебник, състоящ от две части, е съставен според руските богословско-етически курсови съчинения от края на XIX и началото на XX век.⁸

Закърмен с духа на идейните етически разработки в Киевската академия, проф. Г. Пашев

остава верен на творческите търсения на своите киевски учители. По време на следването на българския студент в академията преподават и творят видните професори по Християнска етика Маркелин Олеснишки, П.Линнишки, Н.Таворов и други.

Повлиян от научни трудове на киевските академици, в частност от изграждането на нравствената система на Маркелин Олеснишки, проф. Г. Пашев разработва основните проблеми в областта на Нравственото богословие. Още в своята първа встъпителна лекция в Богословския факултет той „набелязва като своя непосредствена и най-важна задача изследването и систематичното изложение на православната християнска нравственост. Конкретното изпълнение на тази задача го насочва към християнския бит и морала на българския народ“⁹. Научният нравствен дълг му повелява да

НОВИНИ ОТ ТАРАКЛИЯ

Силистренският Драматичен театър „Сава Доброплодни“ от Тараклия представи пред публиката в Тараклия, Кортен и Кирсово, Р.Модова спектакълът „Жетварят“ по едноименната повест на известния български писател и драматург Йордан Йовков.

Драматизацията, постановката музикалното оформление на този спектакъл, изнесен за пръв път в България през театралния сезон 2001 г., е дело на Стефан Стайчев, директор и художествен ръководител на театъра от Силистра. Иконописец е на Валери Александров.

Повестта „Жетварят“, по думите на Борис Павлов, доктор на филологическите науки, е „най-добруджанското произведение на Й.Йовков“, което е „преди всичко апология на чуждия труд, който оплодява „земта“ и тя дава „добри плодове“, когато в нея са хвърлени „добри семена“.

Този спектакъл на силистренски Драматичен театър, видян за пръв път и от зрителите в Молдова, утвърждава „прераждащата сила на вярта, дълбокия изкопен морал, лишен от красива окраска“ (Б.Павлов).

БЕЛЕЖКИ

¹ Киров, Димитър. Измеренията на човешкия живот според новския митрополит Климент (В. Друмев), С., 2001, с. 6.

² Пашев, Ганчо. Възгледите на Търновския митрополит Климент (В. Друмев) за нравствеността. / Дишник на Софийския университет. Богословски факултет, С., 1942, с. 56.

³ Киров, Димитър. Пос. съч. 86.

⁴ Пак там, с. 90.

⁵ Шиваров, Николай. Новонало. Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, богословски факултет, том 1, 1993, с. 5.

⁶ Панчовски, Иван, Киров, Димитър. Християнска етика., То. Философия на морала, част 1, 1996, с. 3.

⁷ Пак там.

⁸ Пак там.

⁹ Шиваров, Николай. Новонало..., с. 94.

¹⁰ Пак там, с. 94.

Няма бъдеще без минало. Това е философията на чийшиици, които от 1813 г. до днес никому нищо свое не дават, въпреки многократната смяна на политическите режими и вечната участ на малцинството. Близко 200 години преселнически живот тези хора, чийшииците, говорят на майчиния си език, молят се в селския храм „Св. Петър и Павел“ и живеят по бащин завет, а това е българската традиция, която всеки гост на с. Чийшия може да види в селския музей.

Към историческото и културното развитие на българските преселници от с. Чийшия проявявали голям интерес както най-обикновените хора, така и изтъкнати учени, между които и Константин Поглубко, основател на чийшийския историко-етнографски музей. Бившият учител по история през 1960 г. предлага на директора на чийшийското училище Симеон Галуцки да се организира в училището музей. През първите години училищният музей е само една стаичка, в която са събрани благодарение на възпитаниците на К. Поглубко най-различни предмети от селския бит и най-главното – информация за живота и историческото минало на чийшиици.

По думите на настоящия уредник на музея Степан Неделчев част от първата историко-етнографска колекция е изгубена поради честите премествания на музея, а той е преместван седем пъти. Днес с решение на кметството селският музей има собствена сграда, в която преминавайки през седем стаи, в миниатюр можем да видим културното наследство на чийшиици. Първата стая е историко-археологическата където са представени географски карти и информация, отразяващи периода на преселването и мястото на заселването на първите чийшиици; археологически изделия от ногайския период в Бесарабия, намерени на територията на сели-

ЧИЙШИЙСКИЯТ МУЗЕЙ – ИСТОРИЯ ВО ВЕКИ ВЕКОВ

(190 години от основаването на селото)

Елена Водинчар

щето. Между предметите в тази стая интерес представлява „Книга исповедальных росписей“ от 1820 г., в която са записани първите български, родени в село Чийшии и „медалът на вожд“, изработен от мед с изображението на вълк.

Във втората стая са представени „първенците на Чийшии“ от 1813 г. до днес. Тук можем да намерим информация за всичките кметове на селото, за участниците в Освободителната и Първата световна война, за революционерите през перида на румънската власт, за видните селски учители и героите на труда през съветския период, за народните дейци на културата и учени.

Да се проследи животът на чийшиичан-земделец ще ни позволи третата стая със „селскостопанските уреди“. Тук могат да се видят макетите на първите воденици, рала, станове, различни оръдия на първите винари, градинари, овчари, коневъди, кожухари, дърводелци, ковачи.

За да имаш пълна представа за човека, старите хора в Чийшия казват, че трябва да видиш как е подредена стаята му, а това е да погледнеш в неговия вътрешен свят. В четвъртата стая на музея, наречена „чийшийска къща“, посетителите могат отблизо да се запознаят с този невероятно традиционен свят, в който водеща роля е отредена на жената. Тук са огнището с характерните готварски уреди, софрата със солта и мерудията, полиците с гърнетата и чашите, широкият одър с тъканите черги, люлката и забравената в нея хурка с къделята.

Младешите днес се питат дали са имали нашите деди чувството за мода. Разбира се, и отговор можем да на-

мерим в петата стая, където са представени дрехи от „традиционното чийшийско облекло“. Женската и мъжката носия са според годишните сезони и в съотношение празник-делник. Освен дрехите са изложени и различни накити: пафти, мъниста, алтъни, гривни, пръстени, обеци, ремъци, пояси.

Имало ли е талантиливи хора в Чийшия? Не само е имало, но и има. От изложението в шестата стая намираме информация за видните певци, музиканти, танцьори, художници, поети, спортисти. Музеят има богат снимков материал за „празничния живот на селяните“, който се намира в седмата стая. Годишните празници от традиционния календар, фестивалът, художествената самодейност – всичко това показва, че не само умее да ра-

ди, преподаватели, музейни работници, учени-историчи и етнографи, почетни гости от други държави (Молдова, Русия, Белорусия, България). Тук идват за съвети от другите села, желаещи да създадат свой музей, преподавателите да провеждат час по родинознание, а и чийшиици – едни да си спомнят миналото, други да донесат някаква старинна дреха или уред, трети, да изкажат своята благодарност пред паметта народна.

Не само посреща гости, но и „отива“ на гости чийшийският музей. Неговите експонати като чийшийската носия и накитите, селскостопанските оръдия се показват на изложбите в съседните села, в градовете Болград, Одеса. По пример в Болградския културен център бе направена „чийшийска стая“ от работника на чийшийския музей Анна Константинова, която е и екскурсовод на тази стая.

В беседата с уредника на музея освен за постиженията на това културно средище бе засегнат и въпросът за

боти чийшиичанът, но и да се весели.

Чийшийският музей има голяма история и не по-малък опит как и по какъв начин да се организира събирането на материалите, да се поддържа това безценно за един народ богатство. В това отношение той е пример в района и областта. Посетителите на музея са учени-

бъдещите идеи и промени. А това е желанието музея да придобие статут на „Държавен чийшийски български музей“. С гордост ще приемат чийшиици държавното признание, най-вече ако това стане преди честването през юни 2003 г. на 190-годишнината от основаването на най-българското село в Бесарабия Чийшия.

Музикалните тайни на народната песен

Петър Стоянов,

д-р хибилитат на изкуствознанието

Народната песен е синкретично изкуство. Нейният език, с който се предава съдържанието се в песента информация, е двуезичен-включва в себе си езика на мелодията и вербалния език на стиха. Макар и самостоятелни, те се съединяват в песента, образувайки едно художествено цяло, като се допълват един друг семантично.

В миналото в синкретично отношение са били и самите науки, в които изучават хармонията и граматиката, онези нейни раздели, които разглеждат ритмиката и метриката на стиха. По-късно те се разделят на две научни дисциплини-езиковедението и музикознанието, всяка от тях със свои клонове. И ако езиковедението е представено от детайлно разработени правила за промяна на думите, в областта на синтаксиса – за съчетаването на думите в изречението, или по-точно казано, в онзи негов раздел, който изучава фолклорните мелодии, и досега блуждае в тъмнините на творческите си търсения. И това се продължава от векове-около 2000 години. Знае се, че звуковата редица на мелодията се формира от тонове, както азбуката от фонемни (букви). Оттук и паралелизмът: звук, срещка, дума – тон, интервал, система (звукоред). Ако в езика функциите на думите и правилата за тяхното съчетаване са изучени основно, това не можем да кажем за функциите на звуковете и правилата за тяхното съединяване в мелодията. Повечето от позициите на теоретичната етномузикология не може да ни задоволи.

Това ме пробуди да се заема с проучването на музикалните особености на фолклорния мелос*, на който посветих монографическото си изследване „Българска народна песен: тоналност, лад** и методика“, завършено през 2002 г. Трите субстрата, посочени в названието, заедно с ритъма, който не е обект на изследването, формират мелодията на народната песен. Тяхното проучване е условие за нейното познаване, усвояването на тайните ѝ.

Доста ясна представа за тези феномени ни дават античните източници. До нас е стигнало подробно описание на звуковите редици от различен род и структура, които са материална (звукова) основа на тоналността. Това наследство обаче не е било конкретно дешифрирано от новото музикознание, в някои случаи е изопачено.

Тълкувателите на античната музикална теория минали покрай реките ѝ указания, според които мелодията може да бъде както монотонална, така и политонална, въпреки че тази терминология не се употребявала в онези далечни времена, нея я заменяло понятието „мелос“ – преход от една тоналност в друга. Дори очевидната и чуваша се проява на политоналност не е била осмислена. В най-хубавия случай се говори за съществуването в мелодията на няколко „центъра за тежест“ – феномен напълно липсващ в природата на мелоса. Изследването ни показва, че в процеса на своето формиране мелодията на народната песен може да ус-

* Мелос (гр.) – напев, глас, вид мелодия.

** Лад (рус.) – муз. система на организация на тоновете по височина.

Новини от Тараклия

Цветът на творческата интелигенция в Молдова се събра на своя празник в Тараклия, свързан с награждаването на най-добрите творци в републиката за приноса им в българската култура и духовност. Тази среща бе организирана от Българската община в Р Молдова (председател Валентин Кунев) и Българското посолство в Кишинев (посланик Евгени Еков).

Наградите за отличие бяха от Р България и от Р Молдова. Г-н Е.Еков на срещата в Тараклия обяви, че най-високата българска награда – орденът „Мадарски конник“ получава Петър Бурлак-Вълканов – един от най-известните български бесарабски поети.

Редица творчески личности от републиката получиха Почетна грамота от Министерството на културата на Република България – за приноса в развитието и популяризирането на българската култура, които връчи българският посланик Евгени Еков.

От страна на Р Молдова с една от високите награди – медал „Глория мунций“ „Слава на труда“ – е наградена водещата телевизионното предаване „На Буджакска вълна“ към компания „Телерадио Молдова“ Мария Велисар. Наградите от молдовското Министерство на културата и от Българската община на Р Молдова връчи председател на общината Валентин Кунев.

В Тараклия се състоя литературна вечер, посветена на творчеството на поетесата Лариса Костева, детска възпитателка и човек, надарен с дарба на словото. На празника на поезията най-активно участие взеха членовете на творческия клуб „Вдъхновение“ – любители на поетическото слово и на изкуството.

За автора на ръкописа „Сърдечни болки“ Л.Костева говориха: Николай Куртев – съавтор на три книги, Димитър Боримечков – поет, председател на творчески клуб „Вдъхновение“ и редактор на в. „Български глас“, поетите от Тараклия Людмила Новакова, Вячеслав Киосе, Петър Ризов, Анна Войтович, музикален педагог, изпълни няколко песни по стиховете на Л.Костева.

Следващата литературна вечер ще бъде посветена на творчеството на тараклиеца В.Киосе. Неговото вдъхновено слово е свързано с хората и историческите събития на Тараклия, който отбеляза своята 190-годишнина от основаването си.

През 1858 г. в Болград отваря врати Българската болгарска гимназия, за да обслужва българските преселници предимно в Молдова¹, а три години след това (1861 г.) към училището започва работа книгопечатница на училището. Основател е директорът Д. Мутев, а управители – Хр. Христофоров и С. Радулов². На 17 април 1876 г. там е отпечатан първият брой на вестник „Български глас“ със задача да проповядва идеята за общо въстание в България, както и „да брани интересите на българския народ“. Директор (администратор) на вестника е Михаил Т. Мумджиев, а редактор – И. Иванов³. От първата годишнина на вестника излизат 52 броя, като последният се появява на 11 юни 1877 г., защото, когато броевете „се изпълнят 52, тогава се изпълня годишното му течение“⁴. Относително пълно описание на съдържанието на тези броеве е направил Маньо Стоянов през 1959 г.⁵

„Български глас“ продължава да излиза. На 18 юни 1877 г. е отпечатан първият брой на втората годишнина, но от нея успяват да излязат само 11 броя – последният на 27 август 1877 г.⁶

Когато М. Стоянов е описал съдържанието на броевете от първата годишнина, не е разполагал с единнадесетте броя от втората. През декември 1998 г. единнадесетте броя, надлежно подвързани (с непълно течение на първата годишнина), ми подари г-н Ангел Оцетов от Самоков^{*}.

В следващите редове ще направя опит да представя най-общо съдържанието на 11-те броя от втората годишнина на „Български глас“.

II, бр. 1, 18 юни 1877 г.
– Редакторите се надяват, че след време „Български глас“ може да излиза в един от главните градове на България – Търново. Припом-

* Според А. Оцетов някой от дедите му е получавал вестника.

„Български глас“ – година втора

Симеон Мильов

нят, че първият брой е видял бял свят, когато е започнала революцията в България и първата годишнина е свършила с преминаването на руските войски през Дунава. Надеждата им е втората годишнина да свърши в свободна България;

– За политиката на Европа (Англия и Австрия) към Отоманската империя;

– В „Развязката на восточния въпрос“ изказват увереност, че той щял да се реши през 1877 г.; за придвижването на руските войски в Румъния;

– За посрещането на руските войски в Мачин и Тулча; среща на Л. Каравелов със сръбския министър на външните работи Ристич в Букурещ;

– Манифест на император Александър II към българите.

II, бр. 2, 28 юни

– В информацията от 27 юни се проследяват военните действия в Северна България;

– Известия от Крагуевац, Русе, Цариград, Свищов и Зимнич (за посещението на императора в града); Турно Северин; Петербург – за действията на Кавказката армия.

II, бр. 3, 2 юли

– За бойните действия в България и Азия и очакване за скорошно приключване на войната;

– „Последен път за Добродетелната дружина в Букурещ“ и за издавания от дружината вестник „Стара пла-

нина“;

– „Старинна песня“, записана от С. Радулов;

Я излез, излез, Яно моме, на висок чардак,

Та си погледни, Яно моме, горе и доле,

Горе и доле, Яно моме, на Софийско поле,

Та да си видиш, Яно моме, как се бият,

Как се бият, Яно моме, турци с московци,

Курушуми падат, Яно моме, като градове,

Саби се лъскат, Яно моме, като змеюве,

Юнаци падат, Яно моме, като снопове,

Кърви се леят, Яно моме, като порое,

Топове гърмят, Яно моме, земя се тресе.

– Новини от Петербург, Цариград, Зимнич, Лондон, Тулча, Цетина, Видин, Браила и др.

II, бр. 4, 9 юли

– За бойните действия в България и освобождаването на Бяла;

– „Движението на българската младеж от 1862 до 1877 г.“ (с продължение в бр. 5, 6, 7, 8) – данни за събитията от 1876 г. в Търново, за спор между Раковски и Стефан Караджа, за четата на Жельо войвода и др.;

– „Турските зверства в Добруджа“ – селата Бабадаа, Дермендере и др.

II, бр. 5, 16 юли

– За една реч на ген. Жуков в Мачин; за необходимостта от братство и съединение между българите; за освобождаването на Търново и посещението в него на император Александър II;

– Информация за актив-

но българско участие във войната в помощ на руската армия;

– Назначена комисия на 30 април, „която ще устройва сичките главни дела в България“, в състав: полк. Соболев, княз Е. В. Шаховски, Н. Геров, Т. Бурмов, Т. К. Лисевич и Хр. Стоянов.

II, бр. 6, 23 юли

– За това какви хора трябва да се слагат за управляващи в освободените градове и села. Лошо се е получило в Тулча;

– „Влашко разпореждане в Ромънска Бесарабия“ – за доброволните помощи на българите за румънската армия, но и за произволи от румънска страна;

– За събитията в Свищов след освобождаването му, за освобождаването на Търново и Лясковец.

II, бр. 7, 30 юли

– За встъпването в длъжност на новото гражданско управление в Свищов: Н. Геров – губернатор на западната част на Русчушки санджак, Др. Цанков – вицегубернатор, Михалов – началник свищовски уезд, майор Подгурски – полицейски началник;

– Обнародван Първият закон в България, подписан от княз Черказки;

– „Турските башибозуци и английските еничери“;

– Новини за събитията при Ловеч, Пазарджик, Плевен;

II, бр. 8, 8 август

– Новини за хода на военните действия в Кавказ, в България (обсадата на Плевен) и др.;

– За смъртта в Болград на руския майор Николай Григорич Маслиников.

II, бр. 9, 13 август

– Отново за смъртта на майор Н. Г. Маслиников и свещениците от Болград;

– Новини за хода на военните действия в България, Азия, Черна гора;

– Избори в Болград на 16 август.

II, бр. 10, 20 август

– За героиството при

Шипка;

– „Днескашното положение на България“;

– За хода на бойните действия.

II, бр. 11, 27 август

– За хода на военните действия в България и Азия;

– „Днескашното положение на България“;

– „Речта на княз Карл I към ромънската войска“;

– Известия от Горна Студена за обсадата на Плевен.

И през втората си година „Български глас“ продължава да брани интересите на българите, да очертава ролята на Русия за освобождението на България, да показва сериозното участие на българите във войната, в следването на тази линия – по обясними причини, се срещат много неточности и преувеличения.

Интерес буди една информация за разногласия в руската главна квартира по отношение на мира и споменаване името на Батенберг като бъдещ княз на България: „Княз Горчаков би желал да локализира войната и да заключи колкото се може поскоро мир. Друга една партия, на която начело е княз

Черказки, желае с какъв и да е начин да се иде в Цариград. Генерал Игнатиев е глава на средната партия. Неговите желания са: Карс и Батум да останат на Русия; да й се възвърне парченцето от Бесарабия, което й са отне в 1856 г. и Дарданел да бъде или затворен за корабите на сичките държави, даже и за Турция, или да бъде отворен за сичките. България да бъде независима под княза Батенберга...“⁷ Напътствие, което не било забравено.

Бележки:

¹ Хаджиниколова, Е. Българските преселници в южните области на Русия 1856-1877. С., 1987, 106 с.

² Българска възрожденска книжнина. Т. I. С., 1957 (съставил М. Стоянов), с. 505, 251, 306-307, 367.

³ Българска възрожденска книжнина. Пос. съч., 143-144.

⁴ Български глас, II, № 1, 18 юни 1877.

⁵ Българска възрожденска книжнина. Т. II. С., 1959, 752-754, 768-769.

⁶ Български периодичен печат 1844-1944. Т. I. А-М, С., 1962, с. 127.

⁷ Български глас, II, № 5, 16 юли 1877.

„СВЕКЪРВА“ НА ТАРАКЛИЙСКА СЦЕНА

Тази година театърът „Смешен петък“ откри своя 22-ри сезон. В салона на Народно читалище „Олимпий Панов“ в гр. Тараклия зрителите гледаха премиерата на комедията „Свекърва“ от Антон Страшимиров. Режисьор и сценограф на спектакъла е Иван Боримечков.

В центъра на пиесата е образът на свекървата, пресъздаден с вдъхновение от Дора Некит, която присъства на самодейна и професионална сцена вече 35 години.

Вячеслав Киосе в ролята на Велчо, Оксана-Киосе (Дечка), Людмила Шеболенко (Дафинка), Анна Ужакова (Неделя), Наташа Колтакчи (Керекова), Катя Бурлакова (докторката), Павел Константинов (поручика) също дадоха своя принос за добрия синхрон на трупата, така че спектакълът да прозвучи цялостно и автентично.

Най-труден за сценично претворяване е образът на Керек, защото той задава правилата за нравствено поведение, без да може да си послужи с външни комедийни ефекти. Чест прави на Иван Боримечков, че изигра прецизно тази роля.

Но най-точната и върната оценка за успешното представление на „Свекърва“ на тараклийска сцена дадоха зрителите със спонтанните и продължителни аплодисменти.

Всички присъстващи в салона на читалището имаха възможност да чуят в запис гласът на известната българска актриса Ружа Делчева, играла преди без малко сто години ролята на свекървата от пиесата на Антон Страшимиров.

Димитър Боримечков

БЪЛГАРСКИ ГРАДИНАРИ В БЕСАРАБИЯ

Освен преселници, в Бесарабия в края на XIX – началото на XX век има български поданици. Техният брой достига до 600 човека. Живеят в села покрай Днестър, а също в градовете Кишинев, Болград, Измаил, Акерман и повечето от тях тук се задомишат. Основно се занимават с градинарство, като

наемат земя под аренда близо до река или езеро. Произвеждат зеле, домати, пипер и др. И до наши дни в Северна Молдова се говори за приноса на българите при внедряването на зеленчукови култури. В местата, където са работили градинари от България, редица наименования от зеленчукови култури се наричали на български начин.

Доста от българските поданици, живеещи в градовете, имали хотели, ресторанти, занимавали се с търговия и просветна работа. Например в Кишинев, Г. Аврамов е бил собственик на елитен ресторант „България“, а пък С. Червенаков – учител в Измаил, където е издал сборника „Смешана китка или песнопойка със 175 избрани български песни“ (1910 г.). Има повече от десет български поданици и сред калугерите,

включително настоятеля на Киприяновския манастир, който е подчинен на българския Зографски манастир в Атон.

По време на Балканските войни през 1912-1913 г. доста български поданици от Бесарабия са мобилизирани в българската армия и участват във военните действия. А през Първата световна война (1916 г.), българите се издирват и откарват в далечни руски губернии – Казанска, Тугайска, Пермска и други. Таково ре-

шение взимат руските власти България е в била в състояние на война с Русия. След 1918 г. повечето от тях се връщат в Бесарабия към своите семейства. После те губят своето българско гражданство, макар че техните потомци и до сега помнят за своето българско потекло.

Д-р и.и. Н. Червенков

Строителните обичаи и обреди сред българите в Молдова

(По материали от селата Стояновка, Твардица, Викторовка)

Марина Караджова-Мирон

Когато произнасяме съчетанията „народни традиции, обичаи и обреди в народната традиция“, като правило подразбираме сватбените, погребалните и календарните обреди, ритуалите свързани с раждането и кръщаването на детето. За строителните обреди малко се говори и хората си спомнят. А именно те играят важна роля в строителството на дома, може да се каже тяхното спазване предопределя бъдещото благополучие на семейството, което ще живее в новия дом. Защо ни се иска да разкажем именно за тези традиции? Най-точният отговор, според мен, се съдържа в стихотворението на Нико Стоянов „Бащините къщи“:

Умират къщичките бели,
А редом пролетта бучи.
И залезите стигат цели
Във стъклените им очи.
Умират също като хора
В степта зелена на Буджак.
И ето там и тука двора
Е станал вече буренак.
А бяха къщи звънкогласни,
Със здрави корени в пръстта.
Сега душите им изгасват
С въздишка тиха през нощта.
Умрелите не се завръщат.
Печалната луна лъщи.
Умират бащините къщи,
Тъй както нашите бащи.

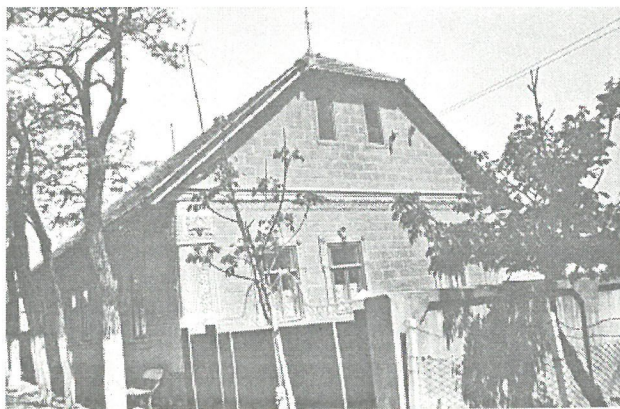
Умират домовете на нашите деди и прадеди, съществуващи както и техните обитатели в пълна хармония със заобикалящата ги среда, израснали сред

тени камъни и пари: в трите ъгли монети, а при четвъртия – книжни, които давали на майстора (с. Твардица).

В село Викторовка за тази цел изличали ритуален кравай, който разкъсвали на четири части и всяка от тях зажиждали в четирите краища на основите. Друг важен защитен елемент е бутилката с осветена вода, която трябва да се зазида в основите (с. Стояновка). После поставяли камъните, споени с глинен разтвор, който играе ролята на свързващ състав.

Въобще строителството на къщата става колективно дело, затова поканените родственици и съседи с удоволствие се отзовавали на зова на домакина, който от своя страна сърдечно угощава събраните помощници. Издигнатите стени са глинобитни или иззидани с неизпечен кирпич. Тук не са нужни специални ритуали и действия, защото доброжелателността на събраните помощници, техните положителни емоции, шегги, песни, смях, обилното угощение отрано предопределят бъдещото благополучие на новия дом. И въпреки това, например в Твардица, за придаване якост на стените, разбивали в сместа яйца (един от символите на Вселената!).

Ако стените на къщата се зидат едновременно, то за покрива се вика дюлгер, който владее този майсторлък. След полагането на гредите и съединяването им на върха настъпва поредния ритуал, известен в България като „рукане“, „викане“, „такя“. Към върхните съединени греди се заковава не-

Чийшийска къща, Болградски район

голям кръст, украсен с цветя, ароматни треви, насочени към изгрева на слънцето или на другата страна (това зависи от разположението на дома), но обязательно на предната фасадна част. На кръста поставят пешкир, риза или повече плат, в един от ъглите на който завързват пари, подарък, предназначен за баш майстора. Покривът настилат с камъш, който се смята за достатъчен за този край. Традиционно за българската къща се смята четирикътният покрив, наричан „кръгъл“. По-късно се приема покривната форма на немските домове, т. е. двукътният. Издигнатият дом обикновено се измазва отвътре и отвън с глина и се белосва, като в долната част на варосаните външни стени се поставя черен перваз, символизиращ мрачната на турското иго. По-късно започват да боядисват первазите и цветно.

Но все едно домът не е готов за обитаване, докато в него не пренощува кое да е от домашните животни: петел или котка. После следва ритуалът по осветяването на дома от свещеника – троняване и приготвяне на специална трапеза, на която се поканват родственици и съседи. Нарича се курбан. Ето как обяснява същността на тази трапеза свещеникът Петър Казаянакли от Твардишката енория (в края на XIX в.): „Курбан – това е дума необяснима. Вероятно с този обичай са запазени следите на езическата жертва – съдя по това, както тя е дошла до нас. Принася се тази жертва и частно, и обществено... В България колят най-добрия овен и предната плешка даряват на свещеника, а останалото месо и вътрешностите на животното нарязват на малки парчета и варят в котел без примеси на каквото и да е. На приготвената маса нареждат хляб и ракия, внасят котела с приготвената храна и в същия миг канят свещеника да благослови курбана. После започва пиршеството, без да се поднасят други блюда. Поканените на обряда троняване обязательно носят със себе си от дома съдове, напълнени със захар, брашно, ечемик, жито или други предмети, полезни за стопанството и домашните нужди.“

След тези действия и благословии, осигуряващи благополучие в новия дом, семейството се премества и превръща новото жилище в уютно огнище за всички.

Етнофолклорен ансамбъл „Въгленче“

Ана Пагур

Ансамбълът е създаден през 1996 г. към БСОУ „Васил Левски“ в Кишинев заедно с откриването на българското училище. Това бе дело на родолюбиви българи, начело с директора на училището Васил Стоянов, доктор по педагогика, Татяна Стоянова, по онова време главен специалист в Министерството на образованието, и др.

Името „Въгленче“ на етнофолклорния ансамбъл съдържа дълбока символичност. Ние, потомците на българите, милеем за нашата историческа родина. Съдбата ни е свързана с България, макар че сме родени в друга държава, станала за нас родина. Тя е наша и я обичаме, защото на тази земя прадедите ни са се запазили като етнос. Народ от друга държава, с друга история, но със същите културни ценности, както и другите етноси в държавата.

Щом в столицата на Молдова е създадено българско училище, има българско огнище, то не може да съществува без топли-

на и светлина. Или щом имаме огнище, е нужно и въгленче, за да запали огъня... Участниците в ансамбъла се опитват да възродят стари песни, различни традиционни празници, обичаи. С други думи учениците в този ансамбъл си имат своя творческа биография: участват в различни културни изяви в града, в републикански фестивали, в международни турнета и прояви. Нашата цел е да се възродят културните ценности, завещани ни от предците от България.

Успехите ни напълно зависят от условията, в които се намира-

ме. „Въгленчето“ може да гори, да дава топлина и светлина, но може и да угасне. Още повече, че учениците практически са заети с основните си задължения – всеки ден по 7 часа имат занятия, и репетициите правят извън училищната програма. И въпреки това те постигат не малко успехи. Това ни радва засега и окриля за нови постижения.

Родоизследовател търси помощ

Уважаеми братя българи,

Пиша ви това писмо с гореща молба да ми помогнете и установя връзка с мой родственици и съселяни, които, както е записано в Кратката българска енциклопедия, издание на Българска академия на науките, том V, стр. 446, са от села Карапча (днес Маломир), Ямболско, когато през 1830 г. 109 семейства – 991 души, по известни на всички причини, се изселват към Одеска област, с. Виноградино и там образуват ново село със същото име – Карапча (незная дали сега няма ново име!)

За пътуването на кервана на карапчлии има една подробност, че когато стигат до гр. Тулча, е имало много хо-

ра да чакат ред за преминаване на Дунава и той се разделя на две: едните остават да чакат ред, а другите се връщат обратно в Южна Добруджа и също основават село с такова име, което от 1941 г. е преименувано в Крапец. Тук между карапчлии са и потомците на рода Ялмъзови, тогава наричани Ялнъза (стария Ялнъз), което на български означава „сам“, „самичък“, живеещ някъде в планината. След Освобождението фамилията става Ялнъзови. То е разпространено в много села и градове, включително и в София. Аз съм от IV-то поколение от този род, роден през 1925 г. в с. Видно, Балчишка околия, Варненска област. Центърът

на фамилията Ялнъзови е в с. Крапец, Балчишка околия. В рода има фамилии, които носят имената на дявоците си. Най-често срещаните имена са: Жельо, Кольо, Иван, Тодор, Петър, а за жените – най-популярното е Рада.

Преди три години издадох книга за рода Ялнъзови със заглавие „Родова памет“, но това не значи, че всички клонове и разклонения са изследвани. Затова се обръщам към всички читатели на изданието – ако знаят нещо за рода, да ми помогнат.

С уважение: Сава Ялнъзов
ул. Коста Лулчев N 31,
блок 265, вх. В,
етаж VI, апартамент 47.
тел. 70 19 67
1111 София, България

Тараклия на 190 години

Тараклия отбелязва своята 190-годишнина. Разровим ли архивите, ще открием, че първите заселници българи забили тук „кол“ през 1813 г. Днес населението на града надхвърля 15 хиляди души, от които 85 на сто са българи. Гордостта на Тараклия е „Сантек“, съвместно молдавско-руско предприятие. Издигат снага и други промишленни структури в рамките на свободната безмитна зона.

И още – с всяка измината година Тараклия все по-настойчиво се утвърждава като истинско възрожденско огнище със собствен влог в развитието на българската култура и образование: народен театър „Смешен петък“, професионален театър на бесарабските българи, народно читалище „Олимпий Панов“, професионален ансамбъл за български народни песни и танци „Родолюбие“, педагогически колеж-лицей „Св. св. Кирил и Методий“.

В тържествата по случай Деня на града участваха Валентин Кунев, председател на Българската община в Република Молдова, Степан Цолов, ръководител на района, Евгений Еков, извънреден и пълномощен посланик на Република България в Молдова, Иван Забунов, председател на дружество „Взраждане“, и др. Домакини и гости поднесоха цветя пред паметника на своя именит земляк Олимпий Панов. Във фойето на Двореца на културата бе уредена тематична фотоизложба на журналиста Димитър Боримечков.

Кметът Георги Бурлаков огласи имената на новите почетни граждани на Тараклия: Валентина Бакаянова, заслужил учител пенсионер, Петър Кайряк, краевед и родоизследовател, Николай Боримечков, хирург в районната болница, Петър Дериволков, директор на педагогическия колеж-лицей, Иван Пеев, генерален директор на акционерно дружество „Сантек“, бизнесмен на годината. Празненството приключи с разнообразна и интересна концертна програма, изнесена от художествените колективи на Тараклия.

Иван Кавалов

Българската академия на науките и бесарабските българи

След падането на двете български царства под османско робство – Търновското през 1393 г. и Видинското през 1396 г., българският народ прекъсва своето държавно и културно развитие. Едва е средата на XVIII в. Сред българите се заражда имотна прослойка, която из своите недра излъчва просветени люде. Те започват да чувстват необходимостта от повишение на самочувствието на българите, започва формирането на българска нация, появява се желанието българският народ да се самоопознае. Започва Българското национално възраждане, гръмогласният зов на Паисий Хилендарски: Българино ти не прелашайся, знай своя род и язык!

Изтъква се идеята, че на българската нация е необходима организация, която „да направлява целокупния духовен живот на българския народ“ – нещо като академия или свеучилище (университет). Най-сетне в град Браила се събират представители от „всичкото българско отечество“, които обсъждат и на 30.IX.1869г. подписват статута на Българското книжовно дружество (БКД). На 6 март 1911г. дружеството се преименува на Българска академия на науките (БАН).

Образуването на Българската академия на науките има някои съществени особености. Обикновено академиите са били основавани от крале или императори. В по-ново време те са директирани от парламенти. БАН е основана от представители на един народ, който по това време е бил под чуждо робство, не е имал своя

държава, основана е на чужда територия от представители на своята интелигенция чрез свободно обсъждане и решение. Едва ли може да има демократичен начин за сътворяване на една институция с национално значение от този, по който е сътворена БАН.

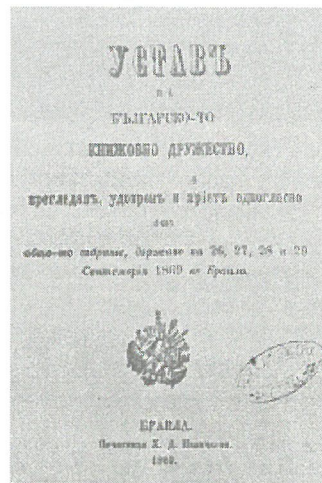
Днес БАН е най-голямата, висша, комплексна, научна организация на България. В 77 самостоятелни научни звена-институти, лаборатории, центрове, музеи и други работят над 8000 учени и техни помощници. Оформени са в три отделения: Природо-математически и инженерни науки, Медицински, биологически и аграрни науки и Обществени, хуманитарни и изкуства. Освен това съществуват специализирани и мощни звена, като издателство „Проф. Марин Дринов“, Централната библиотека, Ботаническа градина и др.

Още в първия устав на дружеството е записано, че неговите главни цели са: „Да разпространява всеобщо просвещение у българския народ и да му показва пътя към неговото всеобщо обогатяване“. С това събрали се в Браила поставят съвсем практични и важни цели пред членовете на дружеството, които са останали непреходни до ден днешен.

В основаването на БКД са участвали българи, намиращи се предимно в емиграция, но групирани в няколко общини. Така например на 11. XII. 1868 г. българската община в Одеса е представила списък на 43 души. Сред тях са Николай Палаузов,

Акад. Георги Близнаков

роден в Габрово, Петър Оджаков, роден в Лясковец, и др. На 9.I.1869 г. българската община в Кишинев представя списък от 13 души, а общината в Болгард (на 23.I.1869г.) – списък, съдържащ имената на 75 души. Общината от гр. Браила представя имената на 80 души, а на 11.III.1871 г. още пет души, между които името на войводата Панайот Хитов. На 6.IV.1869 г. общината в Галац представя имената на

27 души, между които и известният благодетел по-късно на Софийския университет карловецът Евлоги Георгиев. На 13.V.1869г. от Букурещ са представени 49 души, сред които и Апостолът на свободата Васил Левски, роденият в с. Кучевица, Скопско (Македония), архимандрит Натанаил, по-късно митрополит Охридски. На 1 юни от Гюргево пристига списък на 25 души. От Виена пристига списък от 5 души. По-късно към спомагателните членове на БКД се присъединяват българи от Габрово, от Крайова (16 души), Зимнич, Плоещ (7 души), Свищов (21 души), от София (11 души). Общо основате-

лите се били 342 т. нар. спомагателни членове, от които 88 са представени от Кишинев и Болград или общо 26%. За ръководство на БКД да избрани проф. Марин Дринов (по това време професор в Харковския университет), председател, Васил Друмев, писател, и Васил Стоянов, деловодител. По-късно се избират редовни и дописни членове и дружеството се оформя като академия. Бесарабия дава на БКД (БАН) 8 души от родените до 1920 г. Това са:

– Александър Тодоров Балан от с. Кубей, изтъкнат филолог, първи ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“;

– Димитър Димитров Агура от с. Чешма Варуита, историк, втори след Балан ректор на Софийския университет;

– Богомил Василев от Болград, лекар;

– Васил Кирилов от Болград, математик;

– Стефан Георгиев от Болград, математик;

– Димитър Панайотов Греков от Болград, юрист;

– Григорий митрополит Доростоло-Червенски от Болград, духовник;

– Михаил Казанакли от с. Таш Бунар, духовник.

Всички те дават висок принос в развитието на националната култура, без да забравят родните си места.

Сега, когато културното развитие на българите в Молдова е в подем, може би ще бъде целесъобразно да се изгради Българско академично общество, което да работи активно „за просвещението на българите в Молдова и да им показва пътищата за тяхното всеобщо обогатяване“. Заедно с това да гради мостове за сближаване и сътрудничество между българи и молдавци за наш общ разцвет.

Среща с поета Петър Бурлак-Вълканов: Кръвта вода не става

Петър Бурлак-Вълканов е добре познат на българския читател от Молдова и Украйна със своите стихосбирки „Моя южна равнина“, „Далечни извори“, „Вярност“, „Равноденствие“, „Години“, с книгите „Земя на моите деди“ (публицистика), „Песента на хълмовете“ (преводи от румънски), „Пътуване към май“ (детска проза) и други. Той беше първият, дръзнал да събори стената на дългогодишното мълчание на българите, да напомни, че българската дума в Буджака може да служи не само за кухненски разговори и комшийски караници, но и за благородни цели – писане на книги. Бурлак-Вълканов трудно си проправяше път към нас, към читателите. И за това той нямаше никаква вина: в ония години бяхме изолирани от собствената си българска душа. П. Бурлак-Вълканов започна пръв и окриля по-младите си следовници – Нико Стоянов, Михаил Бъчваров, Петър Люленов и други.

– Прописах на български в студентските си години, когато следвах в Тирасполския педагогически институт „Т.Г. Шевченко“. Това беше през 60-та година, като учех във филологическия факултет. Любовта към словото ме доведе в този град. Обичах руските поети, руската поезия, а също и украинските поети, украинската поезия, защото учехме и украински език. Именно тогава започнах да се замислям: а защо не зная нищо за българските поети, за българската поезия? Нима те не съществуват? Или са недостойни да ги знаем? Това не ми даваше покой, понеже се опитвах да пиша на български. Две стихотворения – и до сега помня названията им: „Снежанка“ и „Жерав“, реших да изпратя в България, в редакцията на вестник „Народна младеж“. И получих неочаквано писмо от Андрей Германов, по онова време млад поет, който ми пишеше, че стиховете му харесали, но трябва да се работи върху езика, защото няма, да кажем твърдишки български език или бабашки български език, а има един книжовен език.

– Това писмо от Андрей Германов стана начало на голямата дружба между вас.

– Андрей стана за мене истински учител. Той беше внимателен към стиховете ми, стараше се да не ме обижда, защото аз някой път не бях съгласен с поправките му. След тия две стихотворения, обнародвани в „Народна младеж“, аз цяла година нищо не писах. От София получавах писма с въпроси: Петре, какво се случи? Защо не се обаждаш?

– А вие навярно си мислехте: какво искат от мене? Нали вече станах поет и цяла България ме знае? Достатъчно е, което съм написал!

– Също както днес правят нашите млади поети! Напишат няколко стихотворения и очакват посрещане с оркестри, погача хляб, сол и вино. Не, не амбициите са били виновни, а младостта. Трябваше да ходя на стадиона и гледам футбол, да тренирам лека атлетика, да вземам изпити и прочее. За стихове нямаше време. То дойде малко по-късно. Заех се сериозно да уча

българския език, да чета поезията на Христо Ботев, Иван Вазов, Димчо Дебелянов и на много други чудни поети. И писах свои стихове. Всичките творби изпращах на Андрей, който не само ми поправяше грешките, но и ги обясняваше. И като резултат на това сътрудничество се появи първата ми стихосбирка „Моя южна равнина“, издадена в Кишинев през 1967 година.

Тук е необходимо да кажа, че ние, българските поети, намерихме в Молдова литературно пристанище. Молдавската интелигенция, молдавските писатели с разбиране се отнасяха към желанието ни да издаваме книги на български, помагаха ни. Днес е малко по-трудно с това дело, но това е икономически проблем, а не политически. От недостига на средства еднакво страдат и молдавските автори, и руските, и гагаузките, и българските. Аз искам тук ето на какво да обърна вниманието ви. И аз, и Нико Стоянов, и Михаил Бъчваров, и Иван Вълков сме от украинската част на Бесарабия, а издаваме книги в Молдова. Между другото не само писатели идват от там, но и художници, музиканти. Достатъчно е да посоча имената на Димитър Пейчев, Иван Фъртунов, братята Петър и Стефан Стоянови. Причината е една – тук бяха създадени по-благоприятни условия за раждането на национални български кадри, които толкова са нужни сега. Време е и в Киев, и в Одеса да се дават такива условия на творците.

– В творчеството ви, уважаеми Бурлак-Вълканов, голямо място заема селската тема, селото, спомените за него. Свидетелство ли е това за щастливо, безгрижно детство или е един опит за изграждане на светъл спомен, без който човек не желае да живее, не може да живее?

– Детството ми съвпадна на тежките, гладните години. Хората умираха от глад, а съвсем наблизо, на железопътната гара, хамбарите бяха препълнени със зърно. Тате го нямаше с нас, трудно беше на майка ми с четири деца, но добре че дядо ни помагаше ту с малко трици, ту с малко царевично брашно. Мамалигата ни спаси от

гладните години. Помня ето такъв епизод. Мама направи мамалига и я сложи във на кладенеца, на капака му, да истине малко. А ние гладни, нетърпеливо я гледахме през прозореца. И тук една гарга неизвестно откъде се взе и се опита да откъдне яденето ни. Аз както бях бос, хукнах по снега да го спасявам... Трудно беше, няма за какво да се говори, но нали деца бяхме, повечето време прекарвахме във весели игри.

– От 1960 година сте напуснали селото...

– Един път в месец задължително минавам за село, а пукне ли пролет, отивам си за повече. В Бабата, Арцизки район, е бащината ми къща, имам там харман, лозе, което трябва да се работи. Аз не разбирам ония наши сънародници, които искат да се откъснат от селските си корени, да забравят кои са те. В селото е взела начало поезията ми, там ми е познато всяко байрче, всяко камъче, всяка пъгечка е готова да ми напомни за нещо радостно или тъжно. Без родното село аз няма да мога да живея, нали там са роднините, нали там е гробището, където почиват близки за мен хора...

– Много хубаво за това казахте в стихотворението си „Старият адрес“ – в града не сте за дълго – до смъртта.

– Аз имах предвид, че човек цял живот остава там, където се е родил. В чуждите красиви градове, в далечните страни ние сме случайни. Може би и да греша, но аз лично вярвам, че е така.

– Имате много написано за България...
– България беше и остава за мене една приказка. Аз я обикнах с цялото си сърце преди да я видя, а след като я посетих, след като видях красивите градове, чистичките села. Никога няма да престана да я възпявам. Във всичките стихосбирки имам стихове за природата ни, също така написах публицистична книга „Земя на моите деди“. Нормално е, че българинът, кдето и да е, обича свидните Балкани, шумната Марица. Кръвта вода не става. Аз много държа на това.

Интервюто взе Георги Барбаров

Представяме ви: Ана Кострова — Терзивец ДА СЛУШАШ ТИШИНАТА...

Всеки човек си има тайна страст. За някои това са книгите, за други — хазартните игри. За отговорния секретар на в. „Роден край“ Ана Кострова — Терзивец тази страст се излива в стихове: „Не мога да кажа, че поезията е моята същност. Струва ми се, че това е трансформиране на чувствата и енергията, които често ме преглъхват“.

Родена на 10 декември 1976г. в с. Делени, Арцизко. Завършва Журналистика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и се завръща в родното село. Омъжва се и ражда син. Още като студентка сътрудничи на в. „Роден край“, но тук започва работа през 1999г. — отначало като литературен редактор, а после става отговорен секретар. И въпреки претрупаното с работа всекидневие, остава вярна на тайната си страст, която впрочем за мнозина вече не е тайна. „Искам стиховете, които пиша да носят радост на хората: да са по-добри, да умеят да слушат тишината и да се обичат...“ Подобно желание е толкова изпълнимо.

ОБИЧАМ ТЕ

Не мога аз да те докосна нежно,
не мога да съм с теб, да те обичам.
Аз гледам, гледам облаците тъжно,
закривам двете си очи. Събличам се
и скърцащо прегръща ме леглото,
но не заспивам аз...

О, колко километри, колко дни
разделят влюбените ни усмивки.
Коне, убийства, хора и коли
са между нас... но с мен са твоите очи.
И твоят дъх, и твоите думи страстни.
Ръцете ти послушни тъй са властни.
„Обичам те“ — събуждам се със вик в
нощта. —
„Където и да си, в каквато и да е
страна

или жена говори с теб,
поднасяйки кристална чаша с лег,
през тази нощ“ — ти пак си с мен.
Със мен са твоите нежни устни
и всеки твой отминал ден.

ЗАЩО?

Заклучена студена стая
с прозорец замъглен и малък
и аз съм по средата като своя
държа в ръцете си унил и жалък
един живот, една тъга и мъка,
една душа за малко твърде скъпа.
Един далечен, хармоничен свят,
за всички вас така и непознат.
защо не мога аз да полетя
в посоката към своите мечти?
И няма с кой сърце да споделя,

мълчат край мен студените очи.
Оплетена с модерни мрежи
задъхвам се без въздух чист.
Изгасна огънят, който пламтеше,
сега прилича всичко на изписан лист.
И да се скриеш, но къде?
Навсякъде измислени закони.
Не мога ли живота си поне
да подчиня на собствени канони?

ПРОЛЕТТА КАТО МЛАДА БЪЛГАРКА

Пролетта като млада българка
ухай на свежест и цветя.
Слънцето с приятелска усмивка
огрява изморената земя.

Цъфтят прекрасните лалета —
навсякъде усещам техен аромат.
Безмълвно дишат тихите полета,
безмълвно се разхождам аз из тях.

Дърветата със слънцето общуват,
облечени като че ли за празник.
Посрецайки врабчетата, веч не
тъгуват,
те пеят, шумят и ликуват.

Ах, ако бих могла да те прегърна, пролет!
Да те помоля да си вечно с нас.
Не мога, аз приключвам мисловния си
полет
и само се радвам на краткия пролетен
час!
2001г.

„Да се завърнеш
в бащината къща...“

Димчо Дебелянов

Да се завърнеш в бащината къща
след дълъг път за важна среща.
Да кажеш тихо: майко, татко,
от радост болно е и сладко.
Оглаждам бавно моя роден двор,
лозата, някога от мен садена,
изнасям дървения бабин стол
и сядам радостна, смирена.
Във тази къща времето е спряно,
тук моето детство палаво живеи,
тук аз безгрижно съм се смяла,
тук и сега сърцето ми беззвучно пей!
Безмълвно дишат стаите широки,
грижливо подредени както му е рега.
Старателно белосани таваните високи
от майка ми — най-нежната в света!
Напускам пак любимата си стая
за колко време знае само бог.
Долавям тъжното родителско „Почакай,
на бързай, не усилвай на живота ход“.
Но аз не спирам и не се оглеждам,
потеглям към неизвестни светове...
Където нощем тихо ще си спомням
за бащината къща сред Бужакското поле.
Есен, 2001г.

СУФИНДЕН

Отново сме на гробището с баба ми
в четвъртък след Великден сутринта,
за да зарадваме починалите близки,
за да науча аз за своята рода.

Почистваме и слагаме цветя
до всеки гроб обгърнат от мечти.
А баба тихо и полека ми разправя
за моите прагеди с нелеките съгби.

Тук моят дядо Джендо си почива,
през Дунава прекарал своя род.
До него е синът му, той загива
в неравен, страшен, но най-важен бой.
А баба ми е ходила във Аджалък
да се лекува от предсмъртна болка.
До нея редом две починали деца
от снимките ни се усмихват кротко.

От гроб на гроб, прелиствайки годините,
се стигна чак до по-миналия век,
а аз като че ли прочетох книгите
за всеки прагед — български човек.
Април, 2002г.

Отговори ми тихо „да“
на всички мои пожелания,
подай ми влюбена ръка,
въдхни ми сладкото признание.
Пусни безгрижно любовта
във изморената душа.
Повярвай, тази топлина
е най-горещата в света!

БЪЛГАРИЙО

Докосвам те отново леко,
за да си взема малко топлина.
Обзета от сияние светло,
подавам ти приятелска ръка.
Българийо, страна мечтана!
Отново ме плени със своята красота.
И Рила все така си е засмяна,
и Искърската шумна е вода.
Тук някак си особено се диша,
душата тук е пълна с добрини.
Тук искам да творя и пиша,
да те прославям и във другите страни!
Август, 2002 г.

ЕЛА ПРИ МЕН

Повикай ме в нощта самотна,
почукай на прозореца несмело.
Ела при мен кат есен кротка,
кат облаче игриво, синьо-бледо.
Прати по гълъбите поздрав
и песен нежна, безпокойна,
предай любовния си порив
по ярката звезда свободна.

Ела при мен, аз все ще чакам,
не ще гася в дома си светлина,
и твоя глас, ще се надявам,
да ме събуди нежно сутринта.
Ела при мене ти... и остани
до мен във моите земни дни —
ще бъдат наши твоите мечти.
Ела при мен... и остани!
16 септември 2002 г.

ЖЕНАТА

Тя е лечител на души,
тя прави този свят по-ярък
и безнадеждните съгби
тя осветява с поглед ярък.

Тя е създадена с любов,
със чувства нежни и прекрасни
и сътворена за любов,
за да плени мъжете властни.

Обвила в скута рожба,
най-скъпо съществува за нея.
Тя — чарът на живота,
кралица искаща да пее.
2002 г.

МОЙ СИН

Живее, тичам и все бързам,
препъвам се, но все пак плъзвам
нагоре, към успеха, печеля.
Опитвам се отново да пея
нежни песни, приспивни
на мойта рожба, моя син — живота мой.

Пелени, панталонки, играчки,
първа дума, а първите крачки?!
Въпреки недоспалите нощи,
въпреки всички болести лоши,
тази нежна усмивка ме топли,
на мойта рожба, моя син — живота мой.

Книги, тетрадки, капризи,
първите буквички криви,
безкрайни въпроси игриви
и отговори тъй парливи.
А тези очички красиви
на моята рожба, моя син — живота мой.

Дори да вали зад прозореца
и даже да буйства виелица
и нещо да трепва в сърцето,
прегръщам си нежно детето.
Няма в света по-хубаво нещо
от мойта рожба, моя син — живота мой.
9 ноември 2002 г.

ДВЕ ЛЮЛКИ, ДВЕ РОДИНИ

Две люлки, две родини ме люлеят
и двете тъжни песни светли пеят —
едната е кат майчица тъй нежна,
а другата е приказна и снежна.

Две люлки, две родини ме люлеят,
в Украйна гордо българи живеят.
Те своя бряг и своя свят си пазят,
на вечното хоро другари канят.

Украйна! България!
На кръстопътя те са две пътеки
две думи, две родини, две утехи —
едната е съдба, другата мечта,
а любовта към двете е една.
Ноември 2002 г., Одеса

БЕСАРАБСКА БЪЛГАРКА

Жена с усмихнато лице,
с опечен ръчно хляб в ръце
до малко палаво дете.
Жена със българско сърце.

Събудила се пред зори,
когато всичко още спи,
тя бързо храни и пои
гълъбче, агънце, кози.

И ще смете, ще подреди,
със поглед ще успокои.
А болката ще намали
и сигурност ще възцари.

Стопанка, майка и жена,
с приготвен тиквеник в тава,
със плетка за сина, снаха,
със кротка и добра душа.

Тук тя е всичкото в дома,
съгрят и стоплен през зима,
на пътник сипала вода,
възпряла всякаква кавга.

Във делник тя е сред хармана,
на празник песен ли запяла.
И на хорото сред мегдана
тя пак е първа и засмяна.

Жена с усмихнато лице,
жена със българско сърце
от бесарабското селце,
със нежни бръчкави ръце.
Февруари 2003 г.

Каменна река: пренасяне в изгубеното минало

Николай Русев

Този пътепис е резултат на един светкавичен рейд, предприет от нашата експедиция в югоизточната част на България. Анатоли Миндов, мой съседнин, от известно време живее в София и върти успешен бизнес. Именно той направи едно доколко неочаквано, дотолкова и конкретно предложение – да посетим местата, откъдето в далечното вече минало са се изселили пращавците на днешните жители на Суворово, намиращо се съвсем близо до Измаил. Като повод да се определи целта на това пътуване бяха послужили неговите лични наблюдения. Анатоли Миндов забелязал, че говорът на един от колегите му е твърде близък до този на жителите на Суворово. Оказало се, че той е роден от разположеното недалеч от турската граница село Каменна река, община Тополовград, Ямболска област.

Какво стана по-нататък?

Няколко предварителни обаждания по телефона и ето ни запрашили в южна посока. Придружават ни Наско, наподобяващ каубой и мачо едновременно, сръчно управлява своята червена джипка, сочевички пътя на едва успяващия след него микробус. А пътят е тежък и далечен. Жега – непоносима. Местността е хълмиста. Много занемарени лозя. В селата, не знам защо, деца май не се виждат. Дори прочуто едно време село Факия, преуспявало в миналото благодарение на своето местоположение на важния друм за Истанбул, днес смайва въвображението с броя на умиращите тихомълком великолепни къщи, едновременна направа. В наши дни това е най-бедният район на България. А после колата, в която се намирах заедно със студента Сергей Попов, се отби от магистралата, докато цялата група продължи да следва по главния път за Перперикон.

И ето ни най-сетне в с. Каменна река (някогашното Каялъ дере). Вместо река – пресъхнал каньон. Самото село се е появило до седемте кладенци най-много преди две столетия. По онова време тук обитавали много гърци и турци, чийто основен поминък бил животновъдството. Една част от жителите на селото се обърнала към властта с молба да се изгради черква, другата – джамия. Получило се разрешение да се построи християнски храм, което предизвикало вълна от възмущение сред мюсюлманското население. В знак на протест много турски семейства напуснали тези места. Те не могли да продадат домовете си и земята, тъй като времето били тежки, а земята отивала на безценица. Поради тези обстоятелства сто-

паните често пъти просто оставяли имота си и го продавали на твърде ниска цена. Из селото се носи мълва за един турчин, който за своите земи, простиращи се чак до съседното село, взел само 2 коня.

През 1926 г. Гърция започва да провежда политика, насочена срещу националните малцинства. Изселваните българи успявали да вземат със себе си само ръчен багаж, някои неща от покъщнината. Качвали хората на кораби, които преди да акостират, седмици наред кръстосвали Бяло море. Много преселници от Гърция пускат корени в Каялъ дере.

Веднага след това започва демографски бум. Когато децата, родени през 1927 г., отиват на училище, там не им стигат места. Наложило се да учат на няколко смени. По време на възхода на селото броят на жителите му надхвърля 1000 души. Селяните се занимавали главно със земеделие и животновъдство. Развъждали дори и камили. В промишлени обеми отглеждали тютюн и зеленчуци. Що се отнася до опитите с памука, то те се оказали несполучливи.

Сега в Каменна река са останали около 200 души, предимно самотни хора и старци. Едни си отиват завинаги от тоя свят, други пък се преселват в големите градове. Много хора избрали за местожителство плодородните земи на Добруджа и Пловдивска област...

Последните камили били продадени или изклани през 50-те години, а впрегатният добитък на ТКЗС бил изпокраден през 90-те. В момента селското стадо едва наброява 300 овце, докато по-рано всеки стопанин е имал най-малко 80. Мястото на биволите и кравите заели козите – явно доказателство, че тукашното население е изпаднало в сиромашия. Днес основен впрегатен добитък е станало магарето. В селото са останали само 2 или 3 коня. Пенсионерите отглеждат в градините си зеленчук само за лични нужди. Училището е закрито. Неотдавна се появили протестанти евангелисти. Сега в Каменна река има две гробища – православно и протестантско. И при все това селото „дивее“. Все по-често посред бял ден из улиците му бродят лисици и чакали, които се въдят в изоставените дворове.

Всички тези неща научаваме от Господин Петров Господинов и неговата съпруга Мария Славова Господинова, родени съответно през 1926 и 1929 г. Родили са се и прекарвали целия си живот в Каменна река. Главата на семейството много години строил промишлени комини, някои от

тях достигали 320 м височина. Многократно имал възможност да се пресели в някой от градовете, но всеки път се отказвал, тъй като обичал родното си село. И до ден днешен със съпругата си живеят в хубава къща, вдигната със собствени сили. Синът им Слави се родил и израстнал също в Каменна река. В момента живее в Стара Загора, но „обожават“ селото. Останахме изненадани от твърде разпространеното тук име Господин. Нещо повече, по време на разговорката ни с хората узнахме, че най-големият род се нарича „Петър-Господиновите“.

Колкото до близостта между Каменна река и Суворово то за пръв път тя проличава, когато се прави сравнение на речниковия състав на двата говора. Думи като „къръшик“ (смесен), „йора“ (рана), „белни“ (личи), „маала“ (улица), „наъркъръ“ (напреки), „мастия“ (куче), „сюрия“ (стадо), „чепка“ (грозд), „къвун“ (пъпеш), „пупрелки“ (седянка), „буга“ (бик), „джуни“ (устни), „гъл“ (локва, блато, водоем), „къдеш“ (дим) и т.н. сродяват, правят близки жителите на Суворово и Каменна река. В речта на нашите информатори също така често долавяме звука „ъ“, а думата „пет“ звучи много меко, като че ли е произнесена от руснак. Вместо „хора“ и „къде“ те казват „ора“ и „къдя“. Съвсем „по суворовски“ тук, в югозападния край на България, звучи въпросът: „Кой умря, мо?“ – така питат кой се е поминал, обръщайки се към жена. Или пък за отдавна починали хора казват: „Съ изгубя“.

За съжаление престоят ни в Каменна река беше много кратък – само 3-4 часа. Разбира се, за едно истинско проучване това е нищо. Но абсолютно ясно е друго – зоната за изследване е определено вярна! А това е важно, тъй като доскоро за „майчиното“ място на жителите на Суворово никой нищо вразумително не би могъл да каже.

Остава ми да подчертая още веднъж, че това беше най-кратката в живота ми експедиция. Заминах си преизпълнен с впечатления. И ме топлеше мисълта, че фотокамерата ми запечата незабравими мигове от срещите ни с едно изгубено от бесарабските българи минало, бележникът ми е „натрамбован“ с множество записки, направени по време на беседата ни с тези прекрасни хора, а чантата ми грижливо пази голямата и чудесна бутилка с отлежала 19-годишна (!) ракия. В Суворово тя едва ли би могла чак толкова да се „състари“.

Неримувани строфи

Димитър Пейчев

В мълчаливата степ на хана
се завръщам отново неканен,
непосрещнат, немлад, непознат,
аз пред камъка бял ще застана.
Тук почива забравена майка –
черноока, със поглед тъжовен:
беше мургава, кръшна и млада,
днеска с глас я оплаквам виновен...

И не стихват стиховете,
плачат жално ветровете,
пак самотен си, поете,
път трънлив поел си ти.
Гръм ли гръмне,
дъжд ли плисне,
клет куршум ли писне,
над хартията осъмвам,
над съдбата си замислен,
идват тъжни времена,

мълчаливи, бели, чакат
и стоят като стена
камъните там в Бужака...

Нощем ме гали и приспива
и стиска в своите прегръдки
луната, тихо кръст извила,
аз виждам едрите £ стъпки
и чувам музика красива.
И тайно ветровете я вдигат:
как младостта ми си отива
със шум на яхнали коне
и иде време непознато
и ще приличам на царете,
които вместо власт и злато
и ширни пирове, наздравици,
в затвор ги хвърлят, а главите им?
Главите царски са на враните...

Кайраклийски музей

Петър П. Перонков

1.
Влизам да видя музея,
толкоз картини! Немея:
бъклица, сабя, кратуна,
майчин сукман да целуна,
майка ми книга не чела,
четях за баща си, треперех,
и макрамето намерих,
дето жена ми е изплела.

Припев:

В Кайраклийския музей
българският дух живей.
Седянка събрана, стара песен
запей,
стара песен запей.

В Кайраклийския музей
българският дух живей.

И момък с кавала
тъжна песен люлей (2 пъти).

2.
Снимки, архиви, картини,
стоянов дулап за градини.
Виснали медни бакъри,
в стая постлани хасъри,
цъкляни гледам витрини.
Тук цял живот ще премине.
В клуба свирил с този баян
мойт комшия Роман.

Припев:

3.
Екскурзовод и художник,
график и скулптор, историк.
Всичкото село минахте
тези предмети събрахте.
минало незабравимо,
всичко в музея ни има.

Припев:

Семейство Калинкови и техните потомци

Ралица Базайтова

Д-р Георги Иванов Калинков (1860-1925 г.) е роден в Твардица, Бесарабия. Учил две години в българското училище в Комрат, след което постъпил в Кишиневската класическа гимназия. След завършването ѝ продължил образованието си в юридическия факултет на Новорусийския университет в Одеса, като стипендиант по бесарабската българска колония. След две години се премества в Женевския университет, където получава своето висше юридическо образование. Няколко години работи като адвокат. В Брюкселския университет защитава дисертация за търговските дружества в България и получава титлата „Доктор по право“. Двадесет и пет години работи като адвокат в София, като четири пъти е избран за общински съветник в общината – през 1901, 1905, 1908 и 1915 г. Бил е юрисконсулт на Софийското кметство в продължение на три и половина години. През

Екатерина Калинкова

1908 г. е избран за народен представител в парламента, а от 1910 до 1913 г. е пълномощен министър на България в Букурещ. От 12 август 1918 до 4 септември 1920 г. е кмет на София. През 1925 г. умира от заболяване в столицата.

Има брат Петър Калинков, учил в Одеса. Баща им Иван Калинков изпратил единия си син да получи висше образование в Одеса, а другия – в Женева. В семейството си спомнят и за леля Наталия, но не знаят дали тя е съпруга на Петър, или сестра на Клавдия Воронич.

Първа съпруга на д-р Георги Калинков е Клавдия Воронич, родена в гр. Николаев или Таганрог. Сключва с Георги брак в Женева. Имат два деца: Мария – родена в Женева през 1885 г., и Иван-Васил, роден в Русе през 1890 г. Това е втори брак на Клавдия, която от първия си брак има дъщеря Елена, 12 години по-възрастна от Мария. Живяла в Москва с дъщеря си Елена, по мъж Лихтенберг, и починала там около 1933 г. Роднините са получили сведения за нея чрез Международния червен кръст едва през 1939 г. Съпругът ѝ Лихтенберг е бил покръстен евреин и разстрелян от хитлеристите по време на Втората световна война.

Иван-Васил Калинков завършва право, живял е в Русия, където имал първа съпруга на име Таня. През България преминал за малко след 1917 г., след което се установил в Сърбия. Живял в Загреб, където починал през 1977 г. Имал втора съпруга на име Десанка. Няма деца.

Мария Калинкова (1885-1974 г.) е съветска гражданка. Била е учителка в Москва. В София пристига през 1922-1923 г. при баща си, но не се връща обратно. Баща ѝ умира през 1925 г. и ѝ остава къща на ул. „11 август“ в София. Омъжена е за Орест Каеш, роден през 1885 г. в Семипалатинск, Казахстан, но по произход е от Латвия. В България пристига

около 1920 г. Двамата имат дъщеря Елена, родена в София през 1927 г., омъжена за Иван Джонов (1925-1988 г.), от когото има дъщери Ася (р. 1950 г.) и Клавдия (р. 1957 г.). Ася е омъжена за Денчо Първов, ражда момчета Антон (р. 1971 г.) и Иван (р. 1978 г.). Антон е женен за Красимира и има дъщеря Сузана (р. 1992 г.). Клавдия е омъжена за Александър Рогачев от Самоков. Има деца Боряна (р. 1979 г.), Виктор (р. 1983 г.) и Ясен (р. 1986 г.).

Елена се жени втори път за Алфред Яков Капонов и от него има дъщеря Ирина (р. 1965 г.), омъжена за Росен Димов. Имат дъщеря Теодора (р. 1988 г.) и син Константин (р. 1990 г.). Семейството живее от 1995 г. в САЩ, а Елена Капонова – в София на ул. „Крум Попов“ 76.

Втората съпруга на Георги Иванов Калинков е Екатерина от Самоков (1861-1942 г.). Тя е потомка на известния Манов род, внучка на

Д-р Георги Калинков в униформа на пълномощен министър в Букурещ

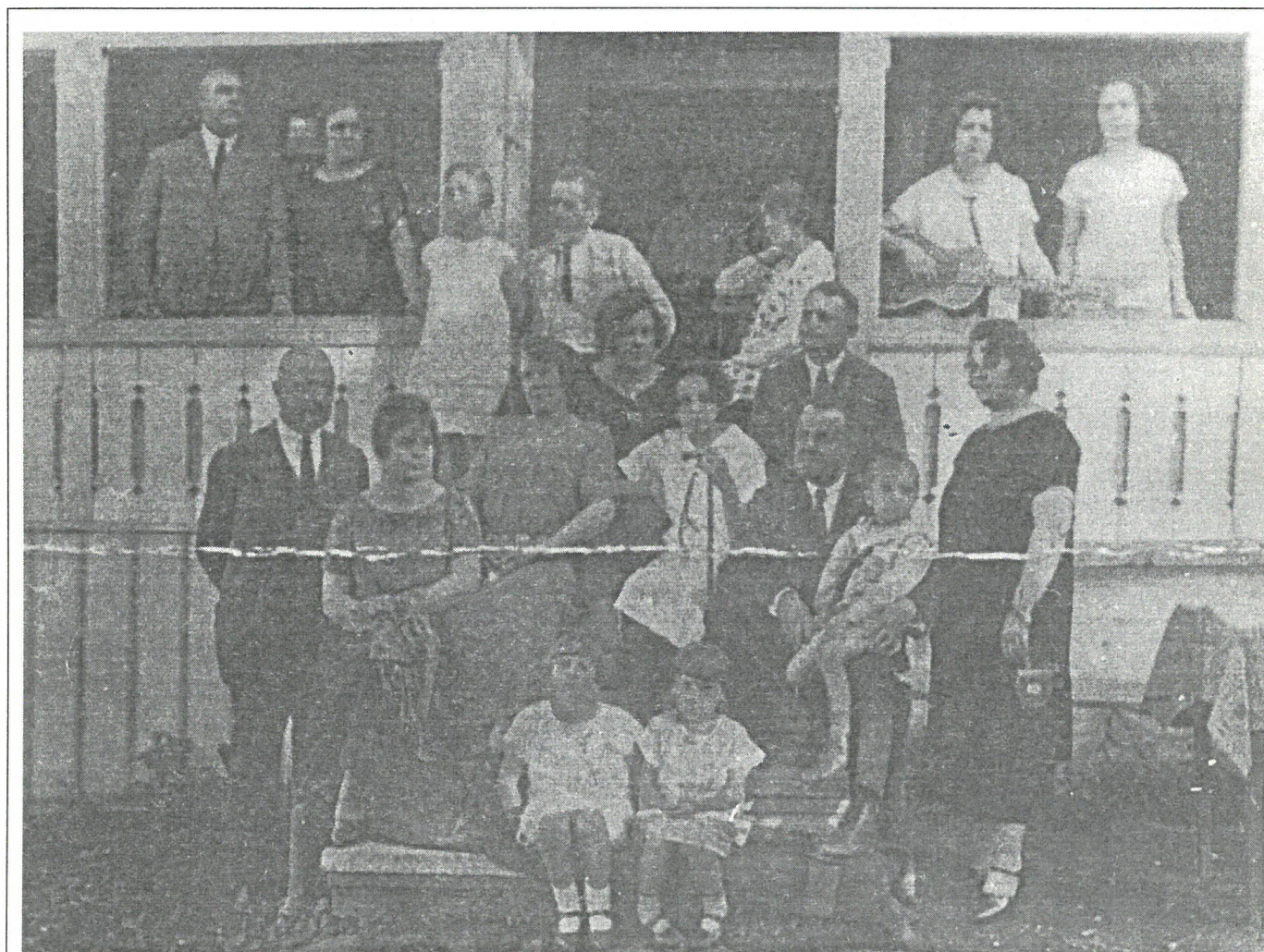
Мано Филипов. Дъщеря е на Наталия Манова и Сотир хаджи Георгин (роден 1838 г.). Майка ѝ Наталия починала млада, а баща ѝ Сотир хаджи Георгин се оженил повторно за Анка Сотирова от Самоков (1853-1908 г.). Екатерина била отгледана от семейството на Марица и Христо Манови, като винаги е била много привързана към Мановия род. Христо Манов е мой прапрадядо, а

тя е израснала заедно със своите братовчеди – моята прабаба Еленка, нейните братя и сестри (вж. големата снимка). Екатерина се омъжва през 1879 г. за Михаил Христов Сребърников от Самоков (1848-1894 г.) – богат търговец, по-възрастен от нея с 13 години, който тогава бил 31-годишен, а тя – на 18 години. По тази причина семейното предание разказва, че тъй като била сираче, я омъжили за „стар мъж“. Живели в брак 15 години, докато Михаил Сребърников починал през 1894 г. Скоро след това в известния курорт Чамкория (дн. Боровец) младата вдовица Екатерина срещнала Георги Иванов Калинков. Той я харесал много и след шест ме-

сеца двамата сключили брак. Това станало преди 1910 г. В София живели в красивата и представителна къща на ул. „11 август“, а Мария и Иван-Васил – в две отделни съседни къщи. Особено известна е вилата на семейство Калинкови в Чамкория, носела името „Калинка“. Там често се събирали всички от семейство Манови заедно с Калинкови. Вила „Калинка“ и сега съществува в курорта, като в нея е открит ресторант. В Самоков Екатерина Калинкова създава през 1928 г. дом за стари хора („Старопиталище“), който и до днес съществува и носи името „Екатерина и Георги Калинкови“. Софийският дом на Калинкови е завещан на Самоковската об-

щина, за да дава приходи за издръжка на старопиталището в Самоков, а вилата в Чамкория – на училищата в Самоков. Къщата на Калинкови в София сега е собственост на Столичната община – там е нейната приемна. Къщите на Мария и Иван-Васил Калинкови в съседство са продадени през 50-те години на миналия век.

Сведенията са взети от Софийския областен държавен архив и от спомени, събирани от семейство Манови и други в Самоков, от Елена Капонова, от книгата на Христо Манов „Самоков – видни личности“, от мои статии във в. „Хай-лайф“ и списание „София“ и др.

На снимката отляво надясно и отгоре надолу: I ред – Еленка Хаджисотирова (баба на Христина Манова – вижда се малко), Атанас Манов, Стефанка Манова, ..., Мария Пенева, Мара Петрунова (майка ѝ Йорданка Петрунова е отгледана от Калинкови); II ред – Мария Манова, д-р Георги Калинков, Маруся Калинкова; III ред – Елисавета (Лиза) Манова, Александър Манов; IV ред – д-р Йовчо Пенев, Еленка Пенева, Екатерина Калинкова, Виолета Пенева, Янаки Манов, Христо Манов, Люба Манова; V ред – Елена Манова, Христина Манова

Първият български клас в Молдова

През 1993 г. в теоретичния лицей „Христо Ботев“ в с. Валя Пержей бе създаден първият клас в Молдова, в който обучението е изцяло на български език. Това става благодарение на инициативата и усилията на тогавашния директор на училището Николай Куртев, който още през 1987 г. въвежда факултативно изучаване на български, а и сам преподава.

Децата от българската паралелка вече са в 10. клас, а тяхната учителка от началото до днес е Мария Чернева. Когато започва с тях, тя има само две години стаж като преподавател по български език, а сега е с първа дидактическа степен, член е на Републиканската експертна комисия по издаването на учебници по български език и литература, натрупала е богат опит. А и нейните ученици са блестяща илюстрация на правилото, че още в ранна възраст детето трябва да започне обучението си на роден език. И резултатите от труда ѝ са налице – десетокласниците владеят много добре българския книжовен език, влюбени са в българската литература и в България. Освен това повечето от тях показват разностранни артистични способности: пеят, свирят, композират, рисуват, участват в театрални представления, пишат стихове.

Мария Чернева отрано вдъхва у възпитаниците си любов към поезията. В часовете и в извънкласните мероприятия тя култивира поетическите им умения и неслучайно те печелят награди от много конкурси.

Младите поети от българския 10. клас в лицей „Христо Ботев“, които представяме в този брой, са още неукрепнали, но стихотворенията им са написани искрено, от сърце и душа. Нека дапомним техните имена, защото сред тях може би е някой от новите български лирици в Молдова: Иван Петров, Олеся Иванова, Наталия Младинова, Юлия Миткова.

Иван Петров

Дядо

Дядо много аз обичам,
на дядо много аз приличам:
той Иван и аз Иван,
той подсмян и аз засмян.

Разликата е в това:
дядо мъдра е глава.
Той разказва, аз го слушам...
Само туй, че аз не пуша.

С обич

О, Българийо любима,
много скъпа си за мен
и за бъдещата среща
аз мечтая всеки ден.

Скъпа си за мен, скъпа,
скъпа си за мен земя:
обичам твоите простори,
обичам твоята зора.

В моето мъничко сърце
цялата се ти събираш
и като добра другарка –
ти без гуми ме разбираш.

Като чуя твоето име,
и душата ми гори,
мислите ме понасят
по далечните гори.

Макар че не съм редом с тебе,
но усещам твоя дух
и изпълваш със надежди,
цом гласа ти аз зачух.

И разгаря се в мене сила,
с нежност името ти зова.
В мен, Българийо любима,
не ще угасне любовта.

Христо Ботев

Той огъня запали във сърцата
на българското племе, в кръв обляно,
той сабята му тури във ръката,
да трепе турското коляно.
Дали той беше пратеник от Бога,
чакан от България пет века?
или пък за миг една тревога,
живееца с съдбата на човека?
Беше той една мисля,
изтръгната от робския Балкан,
която всички ни спаси
от турски кървав ятаган.

Олеся Иванова

Пчелички

Нашите пчелички
весело хвърчат,
песнички си пеят
и се веселят.

Вчера аз отидох
при тях да поиграя,
а пък те от радост
ме жилаха накрая

Мария Рабаджи

Юлия Миткова

Разгвоение

Над България небето все така е
като погледа на влюбен млад.
Все така полярката сияе
някъде далече в шумен град.

А на юг – над моята родина,
моята любов и кръв, и път,
като мост през синята
пустиня греє
сребърният Млечен път.

Аз по този светъл мост
пътувам
в своята Молдавия добра
и неспокоен сън сънувам,
че съм в България – моята
мечта.

Българийо – по тебе аз копнея,
в лъчите ти се къпя и тъжа.
Мисля си за тебе и за нея,
и не мога да ви различа!

Наталия Младинова

Спомени за България

Българийо, ти си моя прародина!
Видях те аз и си заминах,
но колко спомени остави ти
във мен!...

Ти си прекрасна, спомням те
всеки ден.

Спомням си твоето безкрайно
поле,

спомням си чистото ясно небе
и твоята изумителна

природа,
високите дървета под

небосвода,
и Витоша със своята красота

аз няма да забравя никога.
Хубава си ти, Българийо!

Обичам те!
Обичам дивната ти красота.

не съм роден тук, но те
обичам.

И няма нищо по-прекрасно на
света!

На вниманието: сътрудничеството между славянските общности и страни

Димитър Папазов, председател на сдружение „Есперо“, София

Център „Есперо“ е нестопанско сдружение, което има за цел да интегрира езиковите и народностните общности и групи, да обогати формите на сътрудничество, разбирателство и диалог между тях и да извършва информационна, издателска, туристическа и други видове дейности, свързани с това сътрудничество.

информационен център в София организира изложба на руски художници, концерт на Надежда Кригина и ансамбъл „Руский берег“. С голям интерес бе посрещната и художествената програма от танцови и певчески състави, показващи изкуството на различните славянски народи. Организиран бяха литературно четене и други инициативи на отделни организации с културен характер.

Втората Панорама на славянските общности в България ще премине от 17 до 21 май 2004 г. – в навечерието на празника на славянската писменост и култура. В рамките ѝ се предвиждат кръгла маса за икономическото сътрудничество между България и славянските страни и научно-практически семинар „Интеркултурно взаимодействие и взаимопомощ между славянските общности в България и сътрудничество в областта на културата между България и славянските страни – вчера, днес и утре“. Ще се обособят въпросите на образованието в отделна кръгла маса: „Взаимното сътрудничество между славянските общности и страни в образованието вчера и днес – гаранция за успешното им бъдещо културно и икономическо сътрудничество в Европа и по света“, а семинарът за руския език ще разшири тематиката си и премине като кръгла маса на тема „Руският език и славянските езици – важни езици на XXI век за България“. Новото в тази панорама е свързано с българските общности в чужбина. Ето защо ще отделим време и за кръгла маса на представителите на българските общности от чужбина на тема „Взаим-

действието на българските общности в чужбина – неизползван шанс за културно и икономическо сътрудничество в България, в Европа и по света“. Надяваме се, че ще има интерес и от страна на членовете на българските общности в чужбина, тъй като въпросът засяга и икономическите, и културните им интереси.

Панорамата на славянските общности в България предвижда накрая да придобие по-практичен дух и да завърши с представяне на фирми от славянските страни, работещи в България, на български фирми, желаещи да работят със славянските страни и на фирми от славянските страни, които желаят да работят в бъдеще с България. Тук е мястото за изява и на българските общности, чиито членове могат да потърсят и привлекат фирми от славянските страни, желаещи да работят с България или да представят собствени фирми, ако имат. Освен дейността на фирмите с помощта на славянските общности в България ще бъдат представени и съответните славянски страни чрез песни, танци, фолклор и т.н.

Желаещите членове и ръководства на българските общности в славянските страни, както и отделни фирми, колективи, организации и др. могат да се обърнат към пощенския или електронния адрес на сдружението от съответната страна, ако имат желание да участват.

„Славянското семейство“, към което принадлежим, се състои от страни, с които от векове сме вървели заедно и сега няма основание да се делим, независимо дали сме в Европейския съюз, или извън него. Колкото по-рано тръгнем отново заедно на основата на старите традиции, близостта на езиците, културата на живот и т.н., толкова по-бързо и успешно ще се впишем в европейското разнообразие на съвременния глобален свят, в който всеки народ и всяка общност трябва да запазят и собствената си културна идентичност.

Център „Есперо“:
пощ. адрес – 1373 София, п.к. 94,
e-mail: centroespero@hotmail.com

Новини от Молдова

• В Педагогическия колежлицей „Св.св. Кирил и Методий“, гр. Тараклий, се състоя научно-практическа конференция „150 години Олимпий Панов“, проведена от Научно дружество на българистите и местните обществени и държавни институции. Срещата би ръководена от председателя на уездния съвет Тараклия доктор по икономика Кирил Дарманчев. Участниците бяха с приветствани от Посланика на България в Молдова г-н Евгений Еков. Доклад за живота и дейността на бележития бесарабски българин Олимпий Панов изнесе Иван Грек, депутат в Парламента на Молдова, доктор по история. За връзките на О. Панов с възрожденските дейци говори доктор по история Николай Червенков. Журналистът Димитър Боримечков в своето изказване говори за това, как се тачи паметта за българския герой в Тараклий и изцяло в Бесарабия.

Символично е, че на тази среща стана промоция на втората книга на краеведа Петър Кайряк „Родословные древа Тараклии“, в която има описание и на рода Панови в Тараклия, чийто потомък е Олимпий. Книгата беше представена от К. Дарманчев, С.Танов и научния редактор Н.Червенков. С голямо внимание беше изслушано емоционалното слово на автора П. Кайряк. На създа-

ля и редактора на книгата бяха поднесени подаръци от страна на кметството на Тараклия. В своите изказвания участниците, наред с високата оценка на труда на П. Кайряк, изразиха благодарност на спомоществователите, преди всичко на селскостопанска компания „Kelley Grains Taraclia“ SRL и Българска община в РМ.

• В навечерието на 165-годишнината от рождението на българския апостол в Българската библиотека „Христо Ботев“, гр. Кишинев, се проведе съвместно заседание на Научното дружество на българистите в Република Молдова и секция „Българистика“ към Молдавската академия на науките на тема: „165 години на Васил Левски“. В него взеха участие също и представители от Българската община в РМ. Участниците бяха приветствани от г-н Младен Младенов – прес-аташе на Посолството на България в Молдова.

Срещата започна с откриване на богата изложба от книги, посветени на Васил Левски. Освен последните издания, предимно трудове на Общобългарския комитет „Васил Левски“, бяха изложени и книги вече станали библиографска рядкост. Особен интерес предизвика книгата на И.Д.Иванович „Борьбы и мученики за свободу Болгарии“ (Москва, 1904),

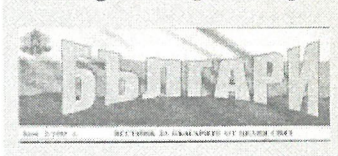
която включва първата биография на Левски от руски автор

Като характеризира изложената литература, Н.Червенков разказа как в Съветския Съюз се приемаха трудовете на проф. Николай Генчев за Васил Левски, за първи път запозна обществеността с трудностите при издаването на своята книга „Василий Левский“ (Чимишлия-Кишинев, 1993. За един от идейните съратници на Левски от Бесарабия Олимпий Панов, чийто 150-годишен юбилей се отбелязан незадолго до това, подробно се сприя депутатът от Парламента на Молдова, ст.н.с., д-р Иван Грек. За мястото на Българското училище „Васил Левски“ в Кишинев в пропаганда на името на Васил Левски и неговите патриотически идеи в Молдова говори директора на училището д-р на ф.м.н. Васил Стоянов. Той представи също и наскоро излязлата от печат книга „Българско училище „Васил Левски“ в Кишинев“. В края на заседанието беше обсъден плана на Научното дружество на българистите за отбелязване на 125-годишнината от Освобождението на България, който включва повече от 20 прояви. Сред тях се открояват научни конференции, издаване на книги и на специален брой на в. „Български хоризонти“, уреждане на срещи в училищата, преименуване на улици в българските села в чест на Освобождението на България.

Сдружение „Българи“ и неговият вестник

През януари т.г. в София бе учредена още една родолюбива организация с председател Г. Димитров – Сдружение „Българи“, което си поставя за задача да работи за „защита, популяризирането и утвърждаването на българското име и българския принос в световната цивилизация“. Излезоха два от първите броеве на вестника му „Българи“ с основното „XXI век – век на българщината и новото българско възраждане“, в който са отпечатани интересни материали за българските общности по света и проблеми на културната политика на страната.

Адресът на сдружението е 1527 София, бул. „Васил Левски“ N 100 Б. Телефон/факс 944 31 19 и 944 83 41. E-mail: bulgarians@mail.bg

Колко са българите в света?

За българите в Дунавска България има точни цифри и броят им се знае, но интерес будят данните за българите извън границите. В брой 7/2003 на вестник „Българи без граници“ д-р Васкен Кантарджиев в статията си „Българите – народ с велико минало, срамно настояще и потенциал за знаменателно бъдеще“ заключава, че нашите сънародници зад граница общо сега са 3 582 000: 1400 хиляди в Македония, 200 хил. в старите северозападни български земи на Моравия и 27 хил. в Западните покрайнини на днешна Сърбия, 150 хил. православни и български католици в Румъния, 400 хил. в Украйна, 90 хил. в Молдова, 135 хил. гагаузи в Мол-

дова, 50 хил. християни и мюсюлмани в Албания, 300 хил. българи мюсюлмани в Турция, 50 хил. в Казахстан, 50 хил. в Израел, 700 хил. в Унгария, Чехия, Словакия, Германия, САЩ, Канада и Австралия и 30 хил. в Аржентина, Бразилия и ЮАР.

Още по-интересни са данните, съобщени в списание „Светлик“, събрани и обработени от Атанас Панчев, препечатани във вестник „Българи“, като се сочи цифрата 11 616 000 души, живеещи извън отечеството си:

В бившия Съветски съюз и републиките му – над 6 млн., в бивша Югославия (без Македония) – около 1 млн., в Република Македония – 1,5 млн., в

Румъния (според данни от 1968 г. без Банат) – над 800 хиляди, в Гърция (Беломорска Тракия и Вардарска Македония) – 420 хиляди, в Турция (европейската част и Истанбул) – 600 хиляди, в Албания – 50 хиляди, в Унгария – 180 хиляди, в Австрия и Швейцария – 45 хиляди, в Германия – 80 хиляди, в Полша, Чехия и Словакия – 38 хиляди, в Италия – 60 хиляди, във Франция, Белгия, Испания и Португалия – 85 хиляди, във Великобритания и Ирландия – 18 хиляди. Общо в Европа – 10 876 000.

Извън Европа: в ЮАР – 73 хил., в САЩ – 192 хил., в Канада – 54 хил., в Аржентина – 8 хил., в Бразилия – 26 хил., в Австралия – 250 хил., в Нова Зеландия – 37 хил. Общо 640 000.

В други страни, където броят им е под 8 хил., общо са 100 000.

Книжен свят

Интелектуален дар за българите от Молдова и Украйна

Доц. д-р Нено Неделчев, Габрово

Множат се полезните книги, предназначени да помогнат на етническите българи, живеещи във в България, при изучаването и овладяването на съвременния български книжовен език.

Съвсем неотдавна докторът по филология Васил Кондов издаде със свои средства в Пазарджик 135-страничната си книга със заглавие „Помагало по българска фонетика за българите в Молдова и Украйна“. Книгата е истински интелектуален дар за учениците, студентите, културните дейци и всички радатели за роден български език. Тя е дар и защото със съдържанието си е първият сполучлив опит в съпоставителен план с руския език да бъде представена българската фонетика едновременно научно, вярно и популярно; достъпно за хора от всички възрасти и с различно образование. За това си методологическо и методическо постижение родолюбивият български учен филолог заслужава висока похвала. Скромно е нарекъл своя труд „помагало“, но книгата му надхвърля представата ни за помагало, защото тя е и учебник, а с изказаните идеи и правените изводи е и новаторски научен труд. Така например в т. 4.2. Акавизъм само на четири страници д-р Кондов обяснява вярно как характерният за белоруски и руски език акавизъм се настанява трайно в българските бесарабски диалекти и като вещ диалектолог не пропуска да отбележи, че в България това фонетично явление е обичайно за родопските

говори (смолянския говор), но спорадично се открива в мизийските говори. Става въпрос за думи, в които при определени условия звукът О става А, например *гарà*, в.м. *горà*, *радїла*, в.м. *родїла*, *балї*, в.м. *болї*, *агранòм*, в.м. *агроном*, *атнасително*, в.м. *относително*, *Алèк*, *Аксàна*, *Адèса*, *Масквà*, в.м. *Олег*, *Оксана*, *Одеса*, *Москва* и мн. др.

Сериозни постижения за автора и оригинални са още и разделите: **Редукция**; **Ѕкание** („Ерикание“), **Променливо и непроменливо „я“**, както и **Омекотяване (палатализация)** и **Затвърдяване (депалатализация)**, защото ясно, сбито са обяснени явленията и в диалектния (исторически), и в общо-славянски план. Така помагалото представлява интерес и за хора с филологическо образование. Не че богато илюстрираните явления не са известни в науката, но д-р В. Кондов ги е подредил в една прегледна система и любознателният читател веднага разбира, а това означава и лесно усвоява, т.е. превръща в знание поднесена му в инак сложна научна информация.

Същото се отнася и за диалектното деление на българските говори в бившия Съветски съюз и тяхното съотнасяне към основните говорни групи в етническото землище на българите в прародината. Например **чумшмелийският, чийшийският и олшанският** говори на българите от Украйна са т.нар. в българската диалектология разни типове **мизийски говори** (от Мизия – равнината

между река Дунав и Балкана), а **чумленско-твърдишкият и болгарският говори** са **балкански** (от Балкан, другото название на Стара планина), **одеските и измаилските говори** пък са **тракийски** (от Тракия в Южна България) и т.н.

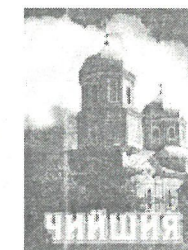
Най-ценната съдържателна част на помагалото е неговото традиционно подредено изложение на фонетичните закони и промени в българския книжовен език и в говорите на бесарабските (най-общо казано) български говори с препоръчителни указания – кое е книжовно, кое е диалектно и кое е чуждо явление.

В приложенията от 1 до 3 авторът е посочил – може би, най-богатата досега библиография на научна учебно-методическа и публицистична литература, свързана с езика на българите в бившия СССР, с изучаването и обучението на български език в Молдова и Украйна.

На внимателния читател ще направи впечатление, че от 69 публицистични статии по проблемите на изучаване на български език 42 са напечатани във в. „Роден край“, Одеса. А това за непредубедения българин от диаспората и България означава, че в. „Роден край“ е предният отряд в тежката, деликатна и продължителна борба за оцеляване на българщината чрез изучаването и овладяването на родния български език.

Убеден съм, че д-р Васил Кондов ще напише и издаде други помагала – по граматика, лексика, словообразуване, както и обещава в предговора на книгата си. Дано книгите му достигнат до своите читатели и ползватели в Молдова и Украйна.

Село Чийшия

Това е монографическо изследване, подготвяно в рамките на Националния университет в Одеса и Научното дружество на

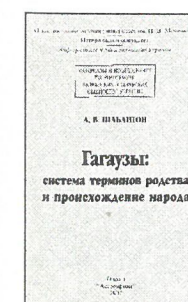
българистите в Република Молдова. Посветено е на 190-годишнината на селото. Научният колектив от автори начело с доц. Андрей Шабашов разкрива историята, етнографията на българското население в селото. Книгата има пространни приложения по езикови, родословни, топонимически проблеми, а така също и богат документален снимков материал. Научен редактор на материалите е проф. д-р Владимир Никифорович Станко.

Люляков изгрев

В Одеса през 2003 г. излезе на руски език от печат малка книжка (40 стр.) – без да е посочено редактор, печатница и полиграфически данни – на д-р Саида Мишуриева с примамливо заглавие „Люляков изгрев“ („Сиреневы рассвет“). Хумористични разкази, поезия и живопис. Авторката в бележката в края съобщава, че е дъщеря на репресирания Казбек Абебекиевич Мишуриев – великомъченик на сталинизма, герой от Гражданската война, основател на Адигей.

Няколкото разказа и стихотворения, придружени с оригинални цветни авторски картини на корицата, са едно неповторимо отразяване на същността на авторката Мишуриева, известна по-рано като педагог и научен работник.

* **Кондов, В.** Помагало по българска фонетика за българите от Молдова и Украйна. Пазарджик, ИК „Белопринт“, 2003, 135 с.

Капитален изследователски труд*

В средата на миналата година се появи изследователската монография на А. В. Шабашов за гагаузите, която отразява най-

важните въпроси, отнасящи се до терминологията и отношенията на родство, типологията, генезиса и еволюцията в системата на термините на родство. Тя се явява логическо продължение на работите „Материали и изследвания по

етнография на бесарабските българи“ за изучаване на българските етнически групи в Южна Бесарабия. Разделена е на две части с по шест глави, в които се поставят редица теоретически и практически въпроси, по които тепърва специалистите ще вземат отношение. Посочени са извори и литература от различни автори, които разглеждат подобни въпроси. Приложенията и научният апарат я правят още по-богата и ценна не само за научните работници, но и за по-широк кръг читатели.

* **Шабашов А. В.** Гагаузы: система терминов родства и происхождение народа. Одесса, Астропринт, 2002, 744 г. Гл. редактор проф. В. Н. Станко.

Скитник сред ветровете*

От скитация сред ветровете
не може и пътят от теб да почине.
На път си и зиме, и лете,
стига скитал си, сине.
Там майка ми моли се, плаче.
Лица безметежни, случайни.
Сънища – остри бръсначи.
Нощ като вечност безкрайна.

Това е най-новата стихосбирка на известния в Молдова и България бесарабски поет, издал досега няколко творби. Редакторът Симеон Манолов не съобщава и дума за автора, но в специална статия във вестник „Дума“ изрази възхищението си от него и достойно го представи пред българската културна общественост.

В петте раздела са отпечатани 31 стихотворения и 3 поеми. Макар и отскоро М. Бъчваров да живее в най-северния български град Силистра, в своето творчество той не престава да мечтае за родното си село Чийшия, да шъка мисълта му към Болград и Лозоват-

ка, да съпоставя поетичните си чувства с родината на предците си. Навсякъде е той: еднакво обича гордия балкан и първото му гнездо в Царева ливада, мечтае по Пушкин и слага до него патриарха на българската литература Иван Вазов, носи шепата пръст от родината на дедите си и я полага на гроба на баща си, без да успява той да я посети.

Лиричните стихотворения на М. Бъчваров – макар и неравни навсякъде, „нерендосани“ от опитен редактор, са истинска негова изповед и читателят не може да не оцени таланта му. Да му пожелаем успех и по-вълнуваща стихосбирка за неговия „скитнически“ живот, намиране на своето място в живота.

Лазар Георгиев

* Бъчваров-Бондар, Михаил. Скитник сред ветровете. Силистра, 2003.

НОВИНИ ОТ БЪЛГАРИЯ

• В края на октомври и началото на ноември т.г. в България преминаха изборите за органи на местно управление. В тях трябваше да участват 6 954 582 българи, които да избират измежду 2223 кандидати за кметове на общини, а от 11 292 кандидати за кметове на кметства да останат 2669. На първия тур при избирателна активност 47% бяха избрани кметове в 74 общини и на 1231 села и всички общински съветници. За 71% от общините изборът се реши на балотажа. Според Централната избирателна комисия основните политически сили се подреждат, както следва: съветници: БСП – 932, ДПС – 695, СДС – 541, НДСВ – 344, ССД – 146, БЗНС-НС – 130, ВМРО – 86, Гергьовден – 43; кметове на общини: БСП – 51, ДПС – 29, СДС – 12, НДСВ – 9, БЗНС-НС – 4, ССД – 3, ВМРО – 1; за кметове на кметства: ДПС – 549, БСП – 411, СДС – 210, БЗНС-НС – 134, НДСВ – 101, ССД – 34, ВМРО – 30, Гергьовден – 4.

• Българският национален отбор по математика е световният шампион на Международната олимпиада, която приключи в Япония. Сред 84 държави участнички и със значителна преднина пред Китай, САЩ и Русия националният ни отбор зае първо място с 227 точки и 6 златни медала. В индивидуалното класиране петима български участници са в челната десетка, като най-висок резултат постигна Калоян Славов – 41 точки (от 42 възможни). Останалите математици шампиони са Румен Зарев, Илиа Цеков, Александър Лишков и Росен Кралев (възпитаници на Софийската математическа гимназия) и Добромир Рахнев от Образцовата математическа гимназия в Пловдив.

БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК В МОЛДОВА. Материали от първата международна научна конференция на тема „Функционирането на българския и други езици и литератури в контекста на езиковата ситуация в Република Молдова. Комрат, 2002. 72 стр.

Този сборник беше подготвен от ръководителя на Катедрата по българска филология при Комратския държавен университет доцент, д-р Кирил Цанков. Тук са представени статии от лингвисти, историци, етнологи, преподаватели от средни училища.

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ – Гр.КИШИНЕВ. (Юбилеен сборник). Съставители – Васил Стоянов, Нико Стоянов. Редактор – Нико Стоянов. Шумен, 2002, 368

Читателят ще се запознае с различни материали, които разкриват създаването, дейността, връзките на училище „Васил Левски“: административни и педагогически документи, приветствия, спомени, материали от пресата, отговори на анкети, изказвания на ученици, родители и гости. Интерес представят и материалите, посветени изобщо на просветното дело на българите в Молдова. Трудът е богато илюстриран със снимки, фотокопия на документи.

НЯГУЛОВ Бл. ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИТЕ. Учебник за чуждестранни граждани, кандидатстващи във висши училища в Република България. София, 2002, 230 стр.

Настоящият учебник съдържа разработени теми по история и е предназначен за подготовката на кандидат-студентите от българската диаспора. Изложението проследява историята на българите и на България от древността до наши дни с акцент върху най-важните факти, събития и процеси. Учебникът е съобразен със съвременните методически изисквания. Той може да представи интерес също за всеки, който се интересува от българското минало.

РОДОЛЮБЕЦ. АЛМАНАХ. Съставители Б.Илиев и С.Дешева. Брой V, София, 2002, 384

Това е поредният брой, подготвен и издаден от „Родолубец“, културно-просветно дружество за връзки с бесарабските и таврийските българи. Изданията включва разнообразни материали за България, за дейността на български държавни и обществени институции спрямо българите в чужбина, за живота и проблемите на студентите от диаспората, следващи в българските вузове, за българските общности в Украйна, Молдова, Румъния, Албания и т.н. Представени са с нови трудове творци от Бесарабия. В приложението традиционно са дава списъка на приетите за следване в България студенти от Украйна и Молдова.

Защитени дисертации на бесарабска тема

В Кишинев

На 28 ноември т.г. старши научният сътрудник Николай Червенков, доктор по история, завеждащ секция „Българистика“ към Молдовската академия на науките, председател на научното дружество на българистите в Молдова, успешно защити хабилитационен труд „Формиране на идеи за българската държавност (средата на XVIII – 70-те години на XIX век“ за научното звание „д-р на историческите науки“.

Тук представяме резюме на дисертацията, която е първа по рода си защита по българистика в Молдова.

В дисертацията е направено комплексно и цялостно изследване на процеса по формирането на българската държавност в продължение на целия период от Българското национално възраждане. Това дава възможност на българския народ както с политически, така и с държавно-правни средства да тръгне към своето освобождение, да се определи, както се вижда, бъдещето на България като велика държава.

Трудът се основава на новопрочетен изследователски материал, на широко използваните мемоарни източници, въведени нови архивни документи и материали от периодичния печат. С тези извори е направен опит цялостно да се разкрият политическите идеи на българското националноосвободително движение и да се определи формата на бъдещата българска държава, нейните граници, политическото устройство, мястото в нея на социалните класи, значението на българските традиционни държавно-правни институции и т.н.

В резултат на изследването се разкриват идеите, програмите и проектите на българската държавност, разработвани през всеки етап на националноосвободителното движение, техните цели, а също и реалните възможности за тяхното реализиране. Едновременно се определя влиянието и външните фактори за развитието на българската политическа мисъл, от една страна, а от друга – да се отчетат изискванията на българските политически объединения при изработването на проекти за бъдещото устройство на България в руслото на великите държави.

Във всички проекти се отделя значително място на въпросите на икономическото положение на българския народ, непоносимата експлоатация и необходимостта от ликвидиране на ос-

манския деспотизъм, формиране на национални държавни учредения и др. Извънредно важни са проблемите за границите на бъдещата държава. Практически всички течения и групировки са единни, включително и по въпроса за историческите български земи: Мизия, Македония, Тракия. Предлагането на различни комбинации (дуализъм, балканска федерация, искане за покровителство от великите сили и др.) от страна на българската общественост преди всичко е насочено за запазване на тези територии.

В София

Пред Специализирания научен съвет по нова и най-нова история към Висшата атестационна комисия – Етнография, Александър Иванов Ганчев защити дисертационния си труд „Семейството на българите в Украйна през втората половина на XX век. По материали от Болградския район“ за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“.

Представяме отпечатаните „Приноси“ в дисертацията:

1. За пръв път се прави цялостен преглед на историческото развитие на българското семейство от Южна Бесарабия през XIX-XX в.

2. Приносен характер имат събраните и анализирани различни тип данни за адаптацията на българите към условията на Южна Бесарабия.

3. Въвеждат се в научно обращение нови архивни и статистически данни за основаването на българските колонии и демографското състояние на българското семейство през XIX в.

4. Прави се анализ на законодателните актове на Руската империя и Румъния и тяхното въздействие върху семейството на българите от Южна Бесарабия.

4. Прави типология на българското семейство от Южна Бесарабия на основата на статистико-демографски и етнографски данни.

6. За пръв път въз основа на етнографски теренни материали и лични наблюдения на автора са разгледани взаимодействията между поколенията в българското семейство през втората половина на XX в. Разкрит е механизъм на нарушаването на трансмисията на социалния опит под въздействие на социалистическата система и прехода от аграрно към индустриално общество.

Приказка за стълбата

(Пародия по Христо Смирненски)

Долу беше тъмно и мрачно.
Хиляди хора стояха там! Гладни и окъсани, освирепели, гневни!
Нагоре водеше стръмна стълба.
Водеше нагоре, където стояха шепата управници на този свят.
Един от тълпата извиси глас:

– Братя! Вдигнете ме на своите рамена! Аз ще се изкача при онези там! Аз ще им поиска сметка за всичко сторено досега!

Хиляди рамене го повдигнаха и той стъпи на първото стъпало на стълбата.

– Стой! – каза му един глас. – Кой си ти, който дръзваш да искаш сметка на „богопомозните“ властници?

– Аз съм син на този електорат и моят юмрук ще смаже

корупцията и лъжата там горе! О, колко мрачен е този свят и колко са нещастни хората!

– Спри, безумце! Аз съм дяволът, пазач на тази стълба и бодигард на управниците. Дай ми рушвет или никога няма да се изкачиш там!

– Но аз нямам нищо! Какво мога да ти дам, за да ме пуснеш?

– Дай ми съвестта си и ще минеш на следващото стъпало.

– Съвестта си ли? Но как ще живея без нея?

– Аз е ти дам друга, по-гъвкава и по-изкусна!

– Взemi я? – каза смелият бунтар и пристъпи нагоре.

– Стой! – спря го пак дяволът. – За да минеш на следва-

щото стъпало, трябва да ми дадеш честността си. Там, горе, тя няма да ти е нужна. Аз ще ти дам друга „честност“, по-добра и по-подходяща от твоята.

– Добре! – отвърна момъкът и отново пристъпи нагоре.

– А сега, за да се изкачиш до горе, дай ми своята идеяност! – просъска дяволът, като отново му прегради пътя.

– Как? Но без идеяността си аз ще загубя и своята вяра! Какво ще остане от мене тогава?

– Не бой се! Аз ще ти дам други „идеи“ и друга „вяра“, които ще са по-подходящи за света на управниците.

– Да бъде! – съгласи се защитникът на бедните и онеправданите и с един скок се изкачи горе.

О, сега най-после той беше

там, при онези управници, които ограбват неговите братя. Той ще им потърси сметка и ще отмъсти за мъките и страданията ана хората! Той ще...

Но странно! Защо ли там, долу, виковете стихнаха? Защо ли онези, които доскоро гневно се бунтуваха, сега пият и се веселят, а онези, на които се готвеше да отмъщава, вече не му изглеждат така омразни и противни, а бяха някак си близки, свои?

– Ето, взemi тази торба със сребърници – каза му дяволът. – Така ти ще бъдеш напълно щастлив! А она там нов „мерцедес“ теб чака! Каж ми сега кой си ти?

– Аз съм депутат по рождение и всички богаташи са мои братя! Колко сладък е животът и как щастлив е този свят!

Светлозар Гечева

Стихотворения, превърнати в народни песни, които всеки българин пее

Хубава си, моя горо

Хубава си, моя горо,
миришеш на младост,
но всеяваш в сърцата ни
само скръб и жалост.

Който веднъж те погледне,
той вечно жалее,
че не може под твоите
сенки да изтлее.

А комуто стане нужда
веч да те остави,
той не може горде е жив
да те заборава.

Хубава си, моя горо,
вмиришеш на младост,
но всеяваш в сърцата ни
само скръб и жалост.

Любен Каравелов

Отвѣт

(С вярна клетва ме измами)

С вярна клетва ме измами
и прильга със сълзи,
та спечели любовта ми,
че подир ме намрази.

Как тъй скоро ти забрави
сладки думи и любов,
аз да плача ме остави,
залови приятел нов.

Как те любех аз сърдечно,
ти от мен се отдели
и да чезна тука вечно
в люти мъки потоци.

Щото знайш, веч хортуйвай,
смей се, че си победил,
кат въздишаш, поменувай
ти кому си бил най-мил.

Що било, ся сичко мина,
знай, лалето прецфтя,
първом твоята Катина
днес е друго, не е тя.

Ти що стори и направи
и сърце се не нови,
вече ази те забравих,
виж и ти ме забрави.

П. Р. Славейков

Двата бука

Видях два бука, прегърнати в гората,
прегърнати нежно, като либета в жар;
от корен до върха обвили се двата –
столетияният любовний нектар.

О, буки, казах им, вий тъй сте прекрасни:
се джужки във радост и в бедствия зли,
гръб, бури не плашат прегръдки ви
страстни,
целувка ви нежна и смърт не дели.

Завидна е вашата любов безконечна,
тя пътника радва, прославя лесът...
Какво я направи тъй вярна и вечна?
Какво запечата съюза ви твърдо?

Магия ли страшна, ил брачно венчанье,
ил клетви любовни – кажете да знам?
Презрително буките пазят мъчянье
и още по-силно прегръцат се там.

Иван Вазов

Заточеници

От заник слънце озарени
алеят морски ширини.
В игра стихийна уморени
почиват яростни вълни.

И корабът се носи леко
с попятни тихи ветрове
и чезнете в мъгли далечно
вий, родни, родни брегове.

И някога за път обратен
едва ли ще удари час –
вода и суша необятен
светът ще бъде сън за нас.

Простираме ръце в окови
към нашия изгубен рай,
горчива скръб сърца ни трови,
прощавай, роден, роден край!

П. К. Яворов

БЪЛГАРСКИ ХОРИЗОНТИ. 2003, бр.4

РЕДКОЛЕГИЯ: Иван Кавалов, Иван-ка Ротар, Лазар Георгиев, Николай Русев (заместник-отговорен редактор), Николай Червенков (отговорен редактор)

Адрес: Moldova -2028, or.Chisinau, str. Miorita, 3/1, ap. 94, t. 28-10-72; София тел. 856-23-26. e-mail: chervencov@mail.md

Белокаменна чешма

Край гората път извива
и край пътя сам-сама
сребърни струи разлива
белокаменна чешма.

На чешмата надпис скромнен
с длето тънко издълбан,
пази вековечен спомен
за нечуваната бран.

„В тия златокласи ниви,
дето слънцето мълви
свойте приказки щастливи
на безгрижните треви,

твоите братя са се били,
непобедни в кървав бой.
Отдъхни край мене, мили,
пий забрава и покой.“

Иван Шишманов-Бистров

Гурбетчия

Свещ ще ти запала пред трона небесен,
поклони ще сторя дор девет пъти,
та дано се върнеш жив и здрав наесен
и дано на тебе лек да ти е пътя.

Казват, те видели нашенци от село,
казват, весел бил си, яхал си кат хала,
кривнал си калпака над красното чело
и от твойта песен гората ехтала.

Снощи кат се върнах, пусто ми се стори,
майка ти по двора нещо пак мърмори,
погледнах гетето, то беше заспало,
и заплаках, клета, като над умряло.

Няма ли за мене кой да замилее,
няма ли за мене слънце да огрее...
На гурбет отиде, на гурбет галече
и да се завърнеш не помисли вече.

Чуй ме, завърни се,
че години черни
удат по-усилни,
стават по-неверни.

Магда Петканова

Descrierea CIP a Camerei Nationale a Cartii
Български хоризонти:
Алманах, 2003 / Редкол.:
Николай Червенков (отг. ред.). ... - К.:
Soc. st. Bulgaristica, 2003 (Тирог. „Печатница на Съюза на учените в България“, Sofia). - р. 36. ISBN 9975-9568-2-3
1000 ex. 323/324 (= 163,2 (478) (082)
Компютърный набор: Мария Червенкова и Виолета Тодорова
Страниране и дизайн Атанаска Христова

Любопитно: Кой е Боримечката?

Това е Иван Танков Иванов. Роден е около 1850 г. в град Клисуреа. Още като невръстно дете тръгва подир кожите и така до края на живота си. В планината живее на воля. Израстнал едър, почти исполин – здрав, силен и смел. Суровият климат и природата му дават волност и го закаляват. Макар и неук, той разбира, че робството е зло. И че борбата срещу поробителите е единствено средство за спасение, за свобода.

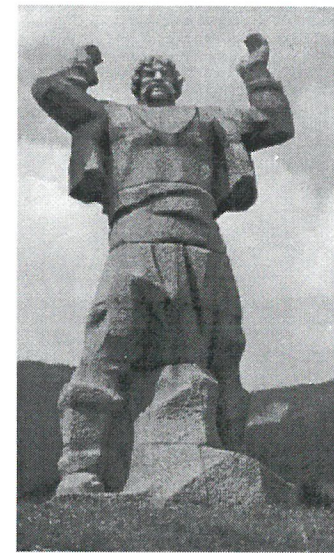
Иван Танков притежавал огромна сила, което дало повод на клисурци да му прикачат прозвището Боримечката, с което влиза в нашата националноосвободителна история. Той е човекът, който с гръмогласния си вик предупреждава жените на Клисуреа да не се плашат, когато гръмне топчето (черешовото оръдие) по време на бунта. В Априлското въстание през 1876 г. в боевете с турци и башибозуци той потвърждава своето мъжество и храброст. Въстанието е потушено. Клисуреа е в пламъци. Населението търси спасение в планината на път за Копривщица...

Боримечката продължава да се сражава заедно с други въстаници извън селищата, с което влиза в нашата националноосвободителна история. Той е човекът, който с гръмогласния си вик предупреждава жените на Клисуреа да не се плашат, когато гръмне топчето (черешовото оръдие) по време на бунта. В Априлското въстание през 1876 г. в боевете с турци и башибозуци той потвърждава своето мъжество и храброст. Въстанието е потушено. Клисуреа е в пламъци. Населението търси спасение в планината на път за Копривщица...

Боримечката продължава да се сражава заедно с други въстаници извън селищата, с което влиза в нашата националноосвободителна история. Той е човекът, който с гръмогласния си вик предупреждава жените на Клисуреа да не се плашат, когато гръмне топчето (черешовото оръдие) по време на бунта. В Априлското въстание през 1876 г. в боевете с турци и башибозуци той потвърждава своето мъжество и храброст. Въстанието е потушено. Клисуреа е в пламъци. Населението търси спасение в планината на път за Копривщица...

Щето. В местността Върлешница е обкръжен от десетина низами и е заловен жив. Окован във вериги, е откаран в Пловдивския затвор. През есента на 1876 г. е изпратен на заточение в Дидарбекир (Мала Азия). Около година по-късно заможни клисурци в Цариград събират пари и успяват да го освободят му от турските власти. Но вече е болен и останал там на лечение. Лекарският турски лекар, след като разбрал, че това е български въстаник, го отровил. Това станало в края на 1877 г.

Така Иван Танков Иванов не дочакал свободата на България. Но клисурци го тачат. За тях той е емблема. Те уважават и покойния актьор

Петко Карлуковски, който пресъздаде подвига на Боримечката.

Георги Трендафилов, Пазарджик

Хумор

*
Две тъщи си говорят:
– Мойят зет е истинско говедо!
– И мойят е същият – дъщеря ми редовно му слага рога.

*
Полицай спира кола, в която са се натъпкали 8 души. Единият от пъйниците вика ядосано на униформения:
– Защо ни спиращ, бе? Не виждаш ли, че няма никакво място?

*
– Мъжът ти как изтърпя митничарите?
– О, ужасно се изнерви, ама съм доволна. Откриха и портфейла, дето го беше загубил миналата седмица.

*
– Ех, как ми се иска да върна времето назад!
– До кой момент, скъпи?
– Когато застанахме пред олтара.

*
– Какво би направил, скъпи?
– Бил казал: „Не!“

*
– Жено, ти ме учудваш!
– Оти бре, Вуте?
– Оти те гледам, че приличаш на запустяла нива.

*
– От стопанина е, Вуте, от орачо...

*
– Ванчо, като пораснеш, какъв искаш да станеш?
– Учител, агроном и доктор!
– Защо?
– За да угодя на мама и татко, на баба и дядо!

Приказки за Хитър Петър

Пияният кадия
Една вечер Хитър Петър видял, че на пътя пред портата му се търкаля кадията пияна. Кожухът на кадията бил захвърлен настрана. Петър взел кожуха.

На другия ден кадията казал на слугата си:
– Снощи някой ми е откраднал кожуха. Иди да намериш крадеца и го доведи в съдилището!

Слугата тръгнал из селото. Къде кого срещнал, все го заничал. Мъчел се да познае кожуха на кадията. Отишъл в кафенето. Там бил Хитър Петър. Слугата ходел от човек на човек да разглежда кожусите им. Приближил Петра, спрял се, възрял се, позасмял се, хванал го за ръкава, навел се и му пошущал на ухото:

– Бай Петре, ела с мене! Кадията те вика в съдилището.
Хитър Петър станал и тръгнал със слугата на кадията. В съдилището имало много хора. кадията видял кожуха си на Петровия гръб и запитал:

– Петре, откога носиш този кожух?

– От снощи!
– А знаеш ли на кого е?
– Знам! – поклонил се Петър и погледнал хитро кадията. – Снощи един пияница се търкаляше като свиня на пътя пред портата ми. Беше захвърлил кожуха си. Аз взех и го облякох, та на когото е, днес да види и да си го познае. Ако иска, мога да му го дам още сега – Петър започнал да съблича кожуха.

– Не, недей! Остави – зачервил се от срам кадията и махнал с ръка. – Носи го със здраве! Не знам кой е бил този пияница.

Така се търси...
На селския чорбаджия се изгубило магарето. Тръгнали ратаите да го търсят. Срещнали Хитър Петра.
– Слушай – казали му те, – изгуби се магарето на чорбаджията. Ела да го търсим...
– Бива! – съгласил се Петър.
Ратаите отишли из нивите и ливадите, а Петър влязъл в лозята и започнал да пее, да си подсвирква.
Срещнал го един съсед.
– Петре, какво правиш из

Шегобийци

Поканили Петра на угощение. На трапезата имало печено агне и вино. Всички яли, пили и се смели до насита.

Накрая сътрапезниците решили да се пошегуват с Петра. Един застанал зад него, побутнал го да се обърне и му заговорил нещо на ухото, а през това време другите на бърза ръка събрали всички кокали от трапезата и ги сложили отпреде му.

– Хе-е-е – посочил един към кокалите и се присмял, – вижте Петър колко много е ял!

Избухнал общ смях.
– Чакайте! – вдигнал ръка Хитър Петър. – На себе си се смеете! Аз съм ял само месото, а вие сте изяли и кокалите!...